

Kęstutis PUKElis, Antanas SMETONA

Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniaus universitetas • Vytautas Magnus University, Vilnius University

ŠVIETIMO SĄVOKOS LEARNING OUTCOME DARNINIMAS LIETUVIŲ KALBOJE

HARMONISATION OF THE EDUCATIONAL CONCEPT LEARNING OUTCOME IN THE LITHUANIAN LANGUAGE

SANTRAUKA

Straipsnyje anglisko termino *learning outcome* vertimo į lietuvių švietimo terminų sistemą pavyzdžiu diskutuojami semantiniai profesinių terminų vertimo ypatumai. Atskleidžiama sąvokos žymiklio ir sąvokos turinio atitiktis bei jų dermė su jau egzistuojančiomis švietimo terminų sistemos, atsižvelgiant į skirtinę švietimo raidą, kultūrinę tradiciją ir lingvistinius bei terminologinius skirtumus. Atskleidžiami tiesioginio vertimo iš vienos švietimo terminų sistemos į kitą semantiniai pavoja, kai išverstas terminas neatitinka pirmapradės reiškinio prasmės pirmynėje švietimo tradicijoje.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAI

- *Apibrėžtis* – sąvoką apibrėžiantis aprašomas teiginys, padedantis ją skirti nuo susijusių sąvokų.
- *Nomenklatura* – pagal iš anksto nustatytas įvardijimo taisykles sistemiškai sutvarkytam tikros mokslo, technikos ar kitos srities terminija.
- *Sąvoka* – tikrovės kaip reiškinio (objekto) pažinimo vienetas, kurį sudaro savitas požymiai derinys.

ABSTRACT

In this article, an example of translation of the English term *learning outcome* into the Lithuanian system of educational terms is used to discuss semantic peculiarities of translating professional terms. Consistency of a concept signifier and content of a concept, as well as their tune with already existing systems of educational terms are revealed, taking into consideration different evolution of education, cultural tradition and linguistic as well as terminological differences. Semantic risks of direct translations from one system of educational terms into another when a translated term does not correspond to the original meaning of a phenomenon in a primary educational tradition are identified.

DEFINITIONS OF KEY WORDS

- *Definition* – a descriptive statement that defines a concept and helps to distinguish it from other related concepts.
- *Nomenclature* – terminology of a particular scientific, technological or other field, systematically ordered in accordance with naming rules set in advance.
- *Concept* – a cognitive unit of reality as a phenomenon (object) comprised of a specific set of attributes.

- *Sąvokos požymis* – abstrahuota tikrovės reiškinio (objekto) ar reiškinij (objektių) ai-bės savybė.
- *Sąvokų darninimas* – veikla, kuria siekiama sumažinti arba pašalinti nedidelius skirtumus, esančius tarp dviejų arba daugiau sąvokų, kurios jau ir taip yra artimai tarpusavyje susijusios.
- *Studijavimo pasiekimas* – subjektyvios studento studijavimo pastangomis įgytos tam tikros žinios, mokėjimai, vertybės ir požiūriai.
- *Studijavimo pažymys* – konkreti studento studijavimo pasiekimų išraiška skaičiumi, raide ar kitu simboliu, grindžiama iš anksto žinomais vertinimo kriterijais, nustatytais studijų rezultatų pagrindu.
- *Studijavimo rezultatas* – objektyvizuotas tam tikru pažymiu studento studijavimo pasiekimas po vertinimo procedūros, grindžiamos jo asmeninių studijavimo pasiekimų lyginimu su nustatytais studijų rezultatais.
- *Studijų rezultatas* – objektyvūs visuomenės bei darbo pasaulio reikalavimai, kuriais ap-rašoma, ką studentas privalo žinoti, suprasti ir gebeti padaryti pasibaigus studijų procesui; jie apibrėžiami žiniomis, mokėjimais, vertybėmis, požiūriais ir demonstruojamu kompetentingumu.
- *Terminas* – žodinis bendrosios sąvokos žymiklis specialiojoje dalykinėje kalboje.
- *Terminų darninimas* – veikla, kuria siekiama įvardyti tam tikrą skirtingą kalbų sąvoką terminais, atspindinčiais tokius pačius ar panašius požymius ir kurių forma yra tokia pati ar kiek skirtinga.
- *Žymiklis* – ženklas, kuriuo žymima sąvoka. Žymikliai yra terminai, simboliai ir tikriniai vardai.

IVADAS

Po Bolonijos deklaracijos (1999 m.) prasidėjusi Europos aukštojo mokslo pertvarka vyko ir vyksta lydima naujų švietimo reiškinij,

- *Attribute of a concept* – an abstract feature of a phenomenon (object) or phenomena (objects) in reality.
- *Harmonisation of concepts* – activity that aims to reduce or eliminate slight differences between two or more concepts that are already closely interrelated.
- *Learning achievement* – subjective knowledge, skills, values and attitudes gained through learning efforts of a student.
- *Learning grade* – concrete student's learning achievement expressed in a number, letter or any other symbol and based on assessment criteria that are known in advance and that are determined on the basis of learning outcomes standards.
- *Learning outcome* – subjective student's learning achievement that is objectivised by a certain learning grade after the procedure of assessment based on comparison of his/her individual learning achievements to the set learning outcomes standards.
- *Learning outcome standard* – objective statements that, in accordance with requirements of society and labour world, describe what a student should know, understand and be able to do on completion of a learning process; it is defined in terms of knowledge, skills, values, attitudes and demonstrated competence.
- *Term* – verbal signifier of a general concept in a specialised subject language.
- *Harmonisation of terms* – activity that aims to name a specific concept of different languages in terms that reflect identical or similar characteristics and the form of which is identical or slightly different.
- *Signifier* – a sign that signifies a concept. Signifiers can be terms, symbols and proper names.

INTRODUCTION

Reconstruction of the European higher education that started after the Bologna declaration

apibūdinamų atitinkamomis sąvokomis bei juos įvardijančiais terminais. Pagrindinė Bolonijos proceso kalba – anglų kalba. Šiuo metu Bolonijos procese dalyvauja 47 šalys. Daugumos iš jų valstybinė kalba nėra anglų. Vadinas, Bolonijos proceso vartojami anglų kalbos terminai turi būti verčiami į nacionalines Bolonijos proceso šalių kalbas, kad Bolonijos proceso idėjos pasiekėti kiekvieną šalies dėstytoją, studentą bei kitus studijų proceso dalyvius. Kita vertus, esama reikalo keistis nacionaline patirtimi, o tas keitimasis irgi dažnai vyksta anglų arba kuria kita tarptautinio bendravimo kalba. Žmonių bendravimas tiek viena, tiek keliomis kalbomis yra nepaprastai sudėtingas procesas, neišvengiamai implikuojantis prasmį užkodavimą, persiuntimą ir atkodavimą – tai lemia tiek terminų, tiek sąvokų paklaidas, neatitikimus. Esminės Bolonijos proceso idėjos irgi užkoduotos tam tikrais simboliais (šiuo atveju anglų kalbos švietimo terminų nomenklatūros¹ simboliais), kad jas būtų galima perteikti kitiems žmonėms.

Žmonių komunikacijos proceso metu sąvokų reikšmės neišvengiamai daugiau ar mažiau iškreipiamos, kai: a) adresantas užkoduoja jas tam tikrais simboliais, kad jomis būtų galima dalytis su kitais; b) kai adresanto užkoduotos reikšmės įvairiausiais būdais perduodamos adresatui; c) kai adresatas šią informaciją atkoduoja savo sąmonėje ir d) kai atkoduota informacija adresato sąmonėje jungiama į jau turimą sąvoką ir jų reikšmių sistemą. Visuose šiuose komunikavimo etapuose pirmapradė prasmė daugiau ar mažiau subjektyviai, vadinas, ir objektyviai, iškreipiama. Pagrindinis mokslo požymis – komunikavimo patikimumas (tikslumas), kai komunikuojantys mokslininkai po tais pačiais semantiniai²

(1999) has been followed by the appearance of new education-related phenomena that are described in terms of particular concepts and terms that name them. English is the main language of the Bologna process. Currently, 47 countries take part in the Bologna process. English is not an official language in the majority of these countries. Thus terms of the English language that are used in the Bologna process have to be translated into the national languages of the Bologna process member states so that the ideas of the Bologna process could reach every teacher, student and other study process participants. On the other hand, there is a need to exchange national experiences. This exchange is often carried out in English or any other language used for international communication. Human communication is an extremely complex process both in one and in several languages. This process necessarily implicates encoding, transfer and decoding of meanings that often condition errors and mismatches of both terms and concepts. Essential ideas of the Bologna process are encoded in particular symbols (in this case, symbols of the nomenclature of the English language educational terms¹) so that they could be delivered to other people.

During the process of human communication, the meanings of concepts are inevitably distorted to some extent when: a) an addresser encodes them in some specific symbols so that they could be shared with others; b) meanings encoded by an addresser are in a variety of ways transferred to an addressee; c) an addressee decodes this information in his/her mind and d) decoded information is integrated into the system of concepts and their meanings that exists in the addressee's mind. In all these stages of communication, primary meaning is more or less subjectively (objectively as well) distorted. The main feature of science is reliability (accuracy) of communication when scientists who

¹ Anglų kalbos švietimo terminai nebūtinai tiesiogiai atitinkantys kitos tautos, pavyzdžiui, vokiečių, švietimo nomenklatūrą ir kultūros simbolius.

² Semiotikos dalis, tirianti ženkų santykį su objektais, kuriuos jie žymii.

¹ Educational terms in the English language do not necessarily correspond to the educational nomenclature and cultural symbols of the other nation, for example Germans.

simboliais (mūsų kalbamu atveju dažniausiai terminais) suvokia tas pačias prasmes³. Priešingu atveju bet koks, taip pat ir mokslinis, komunikavimas pasidaro painus ir klaidus. Akcentuodamas šiuos bendravimo ypatumus G. W. Leibnicas (1646–1716), įvedė apercepcijos⁴ (lot. *ad+perceptio* – prie suvokimo) terminą, apibūdinantį žmogaus suvokimo proceso iškraipymus. J. F. Herbartas, remdamasis I. Kanto (1724–1804) kriticizmo teorija, apercepcijos (suvokimo iškraipymo) radimąsi aiškino dviem pagrindinėmis priežastimis: a) skirtinės komunikacijos akto dalyvių prigimtiniai intelekto tipais⁵ („*apriori* žinios“)⁶ ir b) skirtinės komunikacijos akto dalyvių patirtimi („*aposteriori* žinios“)⁷. Akivaizdu, kad sudėtinga: a) rasti du žmones su tapačia gyvenimiška patirtimi arba b) su identiška fizine bei dvasine (o galbūt dvasine ir fizine⁸) prigimtimi. Vadinas, suvokimo iškraipymai žmonių komunikacijos procesuose

³ Akivaizdu, kad kalbant apie mokslą kaip reiškinį, mokslo vartojamos prasmės turi atitinkti objektyvią tikrovę.

⁴ Suvokimo iškraipymai. Vokiečių filosofas, psychologas ir pedagogas J. F. Herbartas (1776–1841) šią idėją vėliau išplėtojo ir pritaikė psychologijoje bei švietimo moksle (edukologijoje).

⁵ Šiuolaikinis karjeros projektavimo mokslas (daugiausia remdamasis J. Hollando teorija) skiria šešis prigimtinio intelekto tipus: socialinį, intelektinį-verbalinį, praktinį-techninį, meninį, verslų ir somatinį (skirtingose klasifikavimo sistemose šie tipai gali būti skirtinai klasifikuojami ir įvardijami, pavyzdžiu, vietoj somatinio J. Hollandas vartoja konvencionaliųjį).

⁶ „*Apriori* žinios“ – „žinojimas iki patirties“, kuris lemia, kaip, kokiui būdu įgimtas žmogaus intelekto tipas interpretuos patiriamus tikrovės faktus. Dėl šios priežasties kiekvieno žmogaus intelektas sandūroje su tikrove labai specifiskai konvertuojasi į sąmonę (protą ir valią), dėl ko kiekvienas asmuo yra individualus ir nepakartojamas.

⁷ „*Aposteriori* žinios“ – „žinios po patirties“ – lemia, kaip, kokiu būdu žmogus, remdamasis savo individualaus intelekto tipu ir jau turimu tam tikro lygmens individualiu sąmoningumu, interpretuos toliau patiriamus tikrovės faktus. „*Apriori*“ ir „*aposteriori*“ žinių terminai vartojami filosofų mokymuose nuo Antikos laikų.

⁸ Paleontologas Teilhardas de Chardenas savo veikale „Žmogaus fenomenas“ (1995, lietuvių kalba) teigia, kad būtybės dvasios charakteristikos lemia kūno tipo, kuriuo „apsivelka“ dvasia, kiekybinius ir kokybinius požymius.

communicate realise the same meanings² under the same semantic³ symbols (in this case, terms). In the opposite case, any kind of communication (including scientific) becomes confusing and clumsy. Leibniz (1646–1716) emphasised these peculiarities of communication and introduced the term of apperception⁴ (lot. *ad+perceptio* – towards perception) that describes distortions in the process of human perception. On the basis of Kant's (1724–1804) theory of criticism, Herbart enumerated the following two main reasons of apperception (distortion of perception): a) different types of inborn intellect⁵ of individual participants of communication act (“*a priori* knowledge”)⁶ and b) different experience of communication act participants (“*a posteriori* knowledge”)⁷. It is evident that it's difficult to find: a) two people with identical life experience or b) two people with identical physical and spiritual (or maybe spiritual and physical⁸) nature. This means that distortions of perception during

² It is evident that when talking about science as a phenomenon, certain meanings used in science have to correspond to objective reality.

³ A part of semiotics that analyses relations between signs and objects that these signs signify.

⁴ Distortions of perception. A German philosopher, psychologist and pedagogue Herbart (1776–1841) developed this idea later and applied it to the science of education (education) and psychology.

⁵ Contemporary science of career designing (basically on the grounds of Holland's theory) distinguishes six types of inborn intelligence: social, intelligent-verbal, practical-technical, art-related, enterprising and somatic (different classification systems classify and identify these types differently; for example, Holland use conventional instead of somatic).

⁶ “*A priori* knowledge” – “knowing prior to experience” that determines how the type of inborn human intellect will interpret facts of reality to be experienced. Due to this reason, human intellect specifically converts itself into intelligence (consciousness – mind and will) when faced with reality. Because of that every human is individual and unique.

⁷ “*A posteriori* knowledge” – “knowledge after experience”; determines how a person will interpret further experienced facts of reality on the basis of his/her type of individual intelligence and certain level of individual consciousness that is already present. Terms of “*a priori*” and “*a posteriori*” knowledge are used by philosophers ever since the Ancient times.

⁸ Paleontologist Teilhard de Charden claims in his work “Human Phenomenon” (1995, in Lithuanian) that characteristics of soul of a creature determine qualitative and quantitative features of a type of body that the soul “puts on”.

yra neišvengiami ir į juos būtina atsižvelgti, kaip ir į paklaidas nustatant tyrimo rezultatų patikimumą bei pagrįstumą. Trečia vertus, nors šie komunikavimo ypatumai menkina žmonių tarpusavio supratimą, trikdo mokslinės idėjos ar minties sklaidą, vadinasi, ir mokslo pažangą, tam tikrais atvejais apercepcija gali būti ir naudinga, nes suvokimo, supratimo, pažinimo ir pan. individualumas, jo subjektyvūs iškraipymai gali būti postūmio naujoms pažinimo įžvalgomis, todėl gali pasitarnauti naujoms, reikšmingomis žmonijos pažangai patirtims rastis.

Dėl paminėtų komunikavimo bei kultūrinių priežasčių, atskiro kalbos ir kalbinės bendruomenės sąvokoms ir terminams kurti telkiasi skirtingus principus, lemiamus socialinių, ekonominų, kultūrinių ir kalbinių veiksnių. Tarptautinis standartas „*Terminology work – Harmonization of Concepts and Terms*“, ISO 860:1996, pabrėžia: „Sąvokų sistemų, kurias galima gretinti, skirtumai ir kladinant terminų panašumas kelia tarpautinio bendravimo problemų“ (p. VI). Tai būdinga ir švietimo terminų įvairiakalbėms sistemoms. Sąvokų ir terminų darinimas nėra visiškai tapatūs procesai. Darninti paprastai pradedama nuo sąvokų kaip pirmonio reiškinio, be to, sąvokų skirtingumas nebūtinai akivaizdus terminų lygmenyje, o skirtinį kalbų terminų panašumas nebūtinai reiškia, kad tais terminais reiškiamos sąvokos yra tapačios.

Bolonijos procese komunikavimas vyks ta ne tik globaliai tarp daugybės šalių ir žmonių, turinčių įvairių prigimtinio intelektu tipų bei gyvenimo patircių, bet ir skirtinguose kontekstuose, nes tos patirtys nulemtos istoriniu požiūriu skirtingu kultūrinių, kalbinių, socialinių bei profesinių patircių tiek švietimo, tiek ir kitose profesinės veiklos srityse. Kokybiškas prasmų pertekimas, kuris būtinės vieningam ir sutelktam veikimui, siekiant sutartų, mūsų atveju Bolonijos

human communication processes are unavoidable; therefore, they, as well as biases, have to be paid attention to when trying to identify reliability and validity of research results. However, even though these peculiarities of communication interrupt reciprocal understanding, disturb the spread of scientific idea or thought (and, as a result, scientific development), in some cases apperception can be useful as individuality of perception, understanding, cognition etc. and its subjective distortions can act as a certain push towards new cognitive insights. As a result, it determines the origination of new significant experiences that influence progress of humanity.

Due to the already mentioned reasons related to communication and culture, different languages and linguistic communities use different principles to create concepts and terms. These principles are influenced by social, economic, cultural and linguistic factors. The international standard “*Terminology work – Harmonization of Concepts and Terms*”, ISO 860:1996, emphasises that: “Differences of comparable concept systems and misleading similarities of terms create problems related to international communication” (p. VI). This is also the case with multilingual systems of educational terms. Harmonisation of concepts and terms are not two identical processes. Harmonisation usually starts with concepts as a primary phenomenon. Besides concept differences are not necessarily evident on the term level, as well as similarities among terms in different languages do not necessarily mean that concepts represented by these terms are identical.

In the Bologna process, communication takes place not only globally among a large number of countries and people with a variety of inborn intellect and life experiences, but also in different contexts as these experiences are historically determined by different cultural, linguistic, social and professional experiences both in educational and other professional activity fields. It is very important to ensure high-quality rendition of meanings which is necessary when trying

proceso tikslų, yra ypač svarbus. Visame šia-
me kontekste tampa svarbu darninti prasmes
tarp anglų kalbos ir nacionalinių Bolonijos
proceso šalių kalbų.

Moksliškai pagrįstą sąvoką darninimą
tarp skirtinės kultūrų, be jau minėtų veiks-
nių, lemia ir geras: a) kitos šalies nacionali-
nės švietimo sistemos pažinimas (kultūrine,
socialine, ekonomine, kalbine bei profesine
prasmėmis); b) savo nacionalinės švietimo
sistemos pažinimas (tomis pačiomis pras-
mėmis); c) mokėjimas perkelti sąvoką bei ją
nusakantį terminą (simbolį) iš vienos kul-
tūrinės, socialinės, kalbinės bei ekonominės
švietimo sistemos į kitą, nepažeidus jos pras-
mės ir jau susiklosčiusių tų šalių švietimo ter-
minų nomenklatūrų⁹.

Sąvokų ir terminų perkėlimo į skirtinės
kalbas praktika vis dėlto rodo, kad neat-
sižvelgiant tiek į bendruosius įvairiakalbės
komunikacijos perkėlimo dėsningumus,
tieka terminų bei sąvokų darninimo reko-
mendacijas. Tai ypač matyti palyginti nau-
jose, menkas kultūrines tradicijas turinčiose
pažinimo ir praktinės veiklos srityse – tai
ir kompiuterija, nanotechnologijos, naujo-
sios telekomunikacijos ir t. t. Žinoma, čia
patenka ir Bolonijos proceso įgyvendinimo
praktika atskirose šalyse. Todėl neretai
nacionalinėse švietimo (kaip ir kitų sričių)
sąvokų ir terminų sistemoje kyla vienokio
arba kitokio pobūdžio semantinė sumaištis:
a) dubliuojamos sąvokos arba tas sąvokas
įvardijantys terminai su jau anksčiau nacio-
nalinės tradicijos pripažintomis sąvokomis
ir terminais (*kariesas* – *éduonis*, *sédyné* –
pasosté, *generacija* – *karta*); b) terminai,
įvardijantys sąvoką priimancioje kalboje,
sąvokų lygmeniu prieštarauja pažodiniams
terminų atitikmenims kilmės kalboje (anglų
petrol – „benzinas“ ir prancūzų *petrole* –
„nafta“; rusų *kurok* – „skiltuvas, daužiklis“,
lietuvių *gaidukas* – „paleidiklis, trigeris“);

⁹ Čia tiktu lotyniškas posakis „vetere novis augere“ – „naujovėmis aukštinti senąsias pažiūras“.

to achieve the agreed aims; in our case these are the aims of the Bologna process. In this context, it becomes important to harmonise meanings between the English language and national languages of the Bologna process member states.

In addition to the above-mentioned factors, scientifically validated harmonisation of concepts among different cultures is also influenced by: a) good knowledge of national education system in other countries (cultural, social, economic, linguistic and professional aspects); b) good knowledge of the own national education system (the same aspects); c) ability to transfer a concept and its term (symbol) from one cultural, social, linguistic and economic educational system into another without distorting its meaning and already settled nomenclatures of terms of these countries⁹.

However, the practice of transferring concepts and terms into different languages shows that neither general regularities of multilingual communication transfer, nor recommendations for harmonisation of concepts and terms are taken into consideration. This can be clearly seen in such fields of cognition and practical activity that are still relatively new and have insufficient cultural traditions (e.g., computer science, nanotechnologies, new telecommunications etc.). The practice of implementation of the Bologna process in separate countries is also included here. Therefore some kind of semantic confusion is quite often found in national systems of educational (as well as other fields) concepts and terms: a) concepts or terms used to name these concepts overlap with terms or concepts that have already been acknowledged by national tradition for example, *decay* in Lithuanian has two terms: international – *kariesas* (en. *caries*) and Lithuanian – *éduonis* (en. *decay*); *box-seat* in Lithuanian has *sédyné* (en. *seat*) – *pasosté* (en. *box-seat*), *generation* in Lithuanian has again two terms: international *generacija* (en. *generation*) and Lithuanian – *karta* (en. *generation*); b) terms

⁹ A Latin saying “vetere novis augere” (to praise old attitudes with innovations) could be used here.

c) sukelia prieštaravimus tarp savokų arba tarp terminų, jau funkcionuojančių nacionalinėje sistemoje, t. y. nedera arba prieštarauja jau funkcionuojančiai nacionalinei nomenklatūrai. Apskritai, nieko nuostabaus, kad tokia padėtis klostosi Bolonijos proceso šalyse. Jau minėtame terminų darinimo standarte¹⁰ nurodytos tai lemiančios priežastys: a) kai dalykinėje srityje yra keli teoriniai požiūriai; b) dalykinė sritis yra nauja ir sparčiai plėtojama; c) dalykinė sritis susijusi su humanitariniais arba socialiniais mokslais (t. y. su filosofiniais, politiniais, ideologiniai klausimais ir pan.) ir d) nėra tos dalykinės srities standartizacijos tradicijos. Kaip matome, (c) punkte aiškiai pasakytą: tarp švietimo sistemų, kurios turi gilias kultūrines, kalbines, politines ir ideologines tradicijas, nomenklatūrų dermės tikrai dažnai stigs. Taip pat, nepaisant apskritai senų švietimo tradicijų, pats Bolonijos procesas yra naujas ir naujoviškas, o tai lemia ir skirtingų teorinių požiūrių gausą.

Šiame straipsnyje Lietuvos patirties pavyzdžiu atskleisime problemas, su kuriomis buvo susidurta į lietuvių kalbą verčiant¹¹ pagrindinę Bolonijos proceso savoką (reiškinį) – *learning outcome*¹². Galbūt ši patirtis bus naudinga kitoms šalims plėtojant savo nacionalinę švietimo sistemos terminą. Sąvoka ir ją įvardijantis terminas iš esmės tėra nedidelė matoma mokslo ledkainio viršunė. „Po vandeniu“ glüdi didžioji ir esminė šio ledkainio dalis: daugiau arba mažiau pagrįstos ir patikimos mokslinės teorijos, kurių pagrindu ir apibrėžiami bei įvardijami tikrovės

¹⁰ Terminology work – Harmonization of concepts and terms, ISO 860:1996 (§ 4.1.1.2).

¹¹ Turimas omeny kruopštus prasmės perkėlimas iš vienos švietimo tradicijos į kitą, priskiriant tai prasmei adekvatų nacionalinės švietimo sistemos simbolį (terminą), kuris ne tik nepriestarautų jau funkcionuojančiai nacionalinei švietimo nomenklatūrai, bet ir papildytų bei praturtintų ją.

¹² Ne ką mažiau sudėtingas ir kito svarbaus Bolonijos proceso termino – „competence“ – vertimas, nes jis į lietuvių kalba išverstas tiesiogiai kaip „kompetencija“, ignoruojant jo turinį įdėtą „kompetentingumo“ prasmę.

that name a concept in a language that accepts it contradict (on a concept level) to literal equivalents of terms in the original language (English *petrol* – Lithuanian “benzinas” and French *pétrole* – Lithuanian “nafta” (en. oil); Russian *kurok* (en. *striker*) – Lithuanian “skiltuvas, daužiklis”, Lithuanian *gaidukas* (en. *trigger*) – Lithuanian “paleidiklis, trigeris”); c) cause contradictions among concepts or terms that already function in a national system, i.e. do not correspond to or contradict to an already functioning national nomenclature. It is hardly surprising that member states of the Bologna process face this kind of situation. The main reasons are indicated in the above-mentioned standard for harmonisation of terms¹⁰: a) several theoretical attitudes are found in a subject area; b) a subject area is new and is being rapidly developed; c) a subject area is related to the humanities or social sciences (i.e. to philosophical, political, ideological issues etc.) and d) there is no standardisation traditions for that subject area. Section (c) clearly indicates that: there is often going to be some lack of harmony of nomenclatures among educational systems that have deep cultural, linguistic and ideological traditions. Besides, in spite of generally quite old traditions in education, the Bologna process itself is a new and innovative phenomenon. All this determines the large number of different theoretic attitudes.

In this article, Lithuanian experience is used as an example for revealing problems that were faced when translating¹¹ into Lithuanian the main concept (phenomenon) of the Bologna process – *learning outcome*¹². Other countries

¹⁰ Terminology work – Harmonization of concepts and terms, ISO 860:1996 (§ 4.1.1.2).

¹¹ We talk here about a thorough transfer of meaning from one educational tradition into another when ascribing an adequate symbol (term) of a national educational system to this meaning. The symbol should not contradict to the already functioning national educational nomenclature and should supplement and enrich it.

¹² Another important term of the Bologna process that has a complicated translation is “competence”. In Lithuanian, it is literally translated as “kompetencija” which both in English and Lithuanian means the power that a court, an

reiškiniai (jų atspindys abstrahuotas mūsų sąmonėje). Tad tyrimų plėtotė kiekvienoje tikrovės pažinimo srityje ir mokslinis jų pripažinimas neišvengiamai susijęs su tos tikrovės srities reiškinių nusakymu atitinkamomis sąvokomis ir terminais, kurie paklūsta sisteminiam reikalavimams ir pasitvirtina praktinio veikimo rezultatais. Juk reiškinio esmės pažinimas ir nusakymas neišvengiamai susijęs su to reiškinio tyrimais: kuo geriau ištirtas reiškinys, tuo tiksliau jis apibrėžiamas bei įvardijamas.

Remiantis terminų ir sąvokų darninimo metodologija, pristatyta minėtame standarte¹³, šiame straipsnyje sąvokos *learning outcome* darninimo veiksmai apims pirminę sąvokos analizę. Jos metu nustatoma, kurie atskirų kalbų sąvokų požymiai sutampa ir kurie vienos kalbos sąvokos požymiai skirti nuo kitos kalbos sąvokos požymių. Sąvokos pirmiausia nagrinėjamos lyginant jų apibrėžtis (t. y. pačias sąvokas), o ne jų terminus. Kaip nurodo minėtas standartas¹⁴, apibrėžtys, kuriomis vadovaujamas šiame straipsnyje, imamos iš patikimų šaltinių, įskaitant žinomų srities specialistų nuomonės, ir nustatomi intensiniai¹⁵ ir (arba) ekstensiniai¹⁶ skirtumai. Ir tik sutarus dėl vienodo skirtingoje švietimo kultūrose sąvokų supratimo (tos pačios apibrėžties), imamas terminų atitinkties.

could use this experience when developing their national terminology of the educational system. A concept and a term that names it are basically just a small part of the tip of the science iceberg that we can see. Underneath lie the largest and the most important part of this iceberg, i.e. more or less validated and reliable scientific theories that are used as a basis for defining and naming real phenomena (their reflection is abstracted in our mind). Therefore, research development in each sphere of reality cognition and their scientific acknowledgement are inevitably related to the description of phenomena of this reality sphere by specific concepts and terms which conform to systemic requirements and are validated by practical use. Without a doubt, knowledge and description of the essence of a phenomenon are related to researches this phenomenon; the better a phenomenon is researched, the more precisely it can be defined and named.

In accordance with the methodology for harmonisation of terms and concepts, introduced in the above-mentioned standard¹³, harmonisation of the concept *learning outcome* in this article will involve a primary concept analysis. This analysis helps to identify features of concepts in different languages that match each other and features of a concept in one language that differ from features of this concept in another language. First of all, definitions of concepts (i.e. concepts themselves) rather than their terms are compared. The standard¹⁴ indicates that definitions used in this article are taken from reliable sources, including opinions of famous specialists in a field. Intensive¹⁵ and (or) extensive¹⁶ differences are then identified. Only

organization or a person has to deal with something, ignoring the meaning of "kompetentingumas" (competence – the ability to do something well) that is coded in its content.

¹³ Terminology work – Harmonization of concepts and terms, ISO 860:1996 (§ 4.1.2).

¹⁴ Terminology work – Harmonization of concepts and terms, ISO 860:1996 (§ 4.2.2).

¹⁵ Sąvokos intensija – požymių, sudarančių sąvoką, aibę; sąvokos turinys.

¹⁶ Sąvokos ekstensija – visuma objektų, kuriuos atitinka sąvoka; sąvokos apimtis.

¹⁴ Terminology work – Harmonization of concepts and terms, ISO 860:1996 (§ 4.2.2).

¹⁵ Intension of a concept – a set of attributes that comprise a concept; the content of a concept.

¹⁶ Extension of a concept – entirety of objects that a concept corresponds to; the volume of a concept.

1 ŽODŽIO *LEARNING VERTIMAS* Į LIETUVIŲ KALBĄ SĄVOKOS *LEARNING OUTCOME* PRASMĖS KONTEKSTE

Learning outcome – viena svarbiausių ir dažniausiai vartojama Bolonijos proceso sąvoka ir terminas. B. Bartoshas (2008) *learning outcome* prilygino Bolonijos proceso kodui. Didžiausia šiuo terminu nusakomos sąvokos vertimo problema glūdėjo ne jos prasmėje, nes anot S. Adamo (2007), „šiuo metu Europoje ir pasaulyje nėra vieningos nuomonės dėl studijų rezultatų sąvokos apibrėžties, tačiau nėra didelių nesutarimų dėl studijų rezultatų sampratos. Nuo Šiaurės Europos iki Australijos, Naujosios Zelandijos, Šiaurės Amerikos ir Pietų Afrikos studijų rezultatai apibrėžiami su neesminiais skirtumais“ (p. 4). Tai galėtų reikšti tik viena – sąvokos požymiai visose S. Adamo minėtose šalyse skiriami daugmaž vienodai, o apibrėžimas daromas iš sąvokos požymių, vadinas, tiek apibrėžtis, tiek pati sąvoka neturi kelti darninimo klausimo.

Dauguma tyrėjų (Adam, 2004; 2007; Gosling, Moon, 2001; Moon, 2002; Kennedy, 2007; Kenedy, Hyland, Ryan, 2009; *The Shift to Learning Outcomes*, 2008 ir kt.) iš esmės sutaria: „learning outcome“¹⁷ yra „teiginiai, nusakantys, ką studentas žino, supranta

¹⁷ Terminas „learning outcome“ priklausomai nuo konteksto gali būti verčiamas dvejopai: a) kaip „studijų rezultatas“, kuris reprezentuoja objektyvius reikalavimus studijuojančiųjų pasiekimams kvalifikacijai arba kreditams suteikti, aprašytus studijas reglamentuojančiuose dokumentuose, todėl angliskai tokiai sąvokai tikslingiai įvardinti terminu „learning outcome standard“; b) kaip „studijavimo rezultatas“, kuris reprezentuoja objektyvizuotą subjektyvų studento studijavimo pasiekimą po vertinimo procedūros, kuris gali atitikti arba ne objektyvius reikalavimus („learning outcome standards“) kvalifikacijai arba kreditams suteikti (angliskas atitikmuo būtų „learning outcome“). Pvz., EQF (2008, p. 11) „learning outcome“ sąvoka apibrėžta kaip subjektyvus studento „studijavimo rezultatas“, bet pačiame dokumente naudojamas kaip „studijų rezultatas“ – objektyvus reikalavimas skirtiniems kvalifikacijų lygmenims aprašyti.

when an agreement is reached upon identical understanding (the same definition) of concepts in different educational cultures, terminological consistency is taken into consideration.

1 TRANSLATION OF *LEARNING* INTO LITHUANIAN IN THE CONTEXT OF THE MEANING OF THE CONCEPT *LEARNING OUTCOME*

Learning outcome is one of the most important and most often used concept and term of the Bologna process. Bartosh (2008) referred to a *learning outcome* as the code of the Bologna process. The biggest translation problem related to the concept described by this term was not its meaning. According to Adam (2007), “there is currently no precise agreement about, or definition of, the term “learning outcome” across Europe or the rest of the globe. However, this does not necessarily signify a problem as most who use the term have taken it with minor variations from Northern European, Australian, New Zealand, South African and US practice” (p. 4). This can only mean that features of a concept are more or less identically distinguished in all the countries mentioned by Adam. Besides, attributes of a concept are used when defining it. Thus neither a definition nor a concept itself should have issues related to harmonisation.

Many researchers (Adam, 2004; 2007; Gosling, Moon, 2001; Moon, 2002; Kennedy, 2007; Kenedy, Hyland, Ryan, 2009; *The Shift to Learning Outcomes*, 2008 and others) basically agree that learning outcomes¹⁷ are “statements

¹⁷ Term „learning outcome“ depending on context could be translated twofold: a) as „learning outcome standard“ („studijų rezultatas“) which represent's objective requirements for student learning achievements to award qualification or credits, described in studies regulating documents. Therefore more precise would be to name such concept with term „learning outcome standard“; b) as „learning outcome“ („studijavimo rezultatas“) which represent objectivised subjective learning achievement of student after assessment procedure. The latter („learning outcome“/„studijavimo

ir yra pajėgus padaryti pasibaigus studijų procesui bei yra apibrėžiami žiniomis (žinojimu), mokėjimais ir kompetentingumu” (EQF, 2008, p. 11).

Didžiausia problema verčiant *learning outcome* į lietuvių kalbą¹⁸ buvo ne pati sąvoka (jos apibrėžtis), bet lietuvių kalbos žodžių priskyrimas tai prasmei. Ir tai siejosi su abiem žodžiais: tiek *learning*, tiek *outcome*.

Anglų kalbos žodis *learning* paprastai į lietuvių kalbą verčiamas kaip „mokymasis“. Tačiau aukštajame moksle, skirtinai nuo bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo sektorių, dominuoja ne mokymas(is), bet dėstymas ir studijavimas¹⁹ (studijos). Dėl šios priežasties, priklausomai nuo švietimo sektoriaus (bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ar aukštojo mokslo), žodis *learning* turėtų būti verčiamas kaip „mokymasis“ (bendrojo ugdymo arba profesinio mokymo sektoriuose) arba kaip „studijavimas“ (aukštojo mokslo sektoriuje). Tačiau toks žodžio *learning* vertimas neatitinką *learning outcome* kaip reiškinio originalios prasmės, nes „mokymosi“ ar „studijavimo“ rezultatai yra *subjektyvių* asmens mokymosi arba studijavimo pastangų ir gabumų išdava, kurių kokybę įvertinama lyginant su nustatytais reikalavimais (standartais). Ši subjektyvioji *learning outcome* prasmė Bolonijos procese yra šalutinė ir tam tikra prasme, kaip minėjome, klaudinanti. Pagrindinė *learning outcome* prasmė Bolonijos procese – *objektyvūs reikalavimai*²⁰ studentų studijavimo pasiekimams, kuriuos jie turi pademonstruoti, kad būtų suteikta siekiama

¹⁸ Esame įsitikinę, kad su panašiomis vertimo problemomis į savo nacionalinę terminiją susidūrė ir kitų šalių mokslininkai.

¹⁹ Studijavimas yra mokymasis per tyrimus, t. y. kai žinios įgyjamos atliekant didesnio ar mažesnio savarankiškuo tyrimus, o ne perimant žinias iš įvairių informacijos šaltinių.

²⁰ Paprastai, priklausomai nuo aukštosios mokyklos apsprendimo, savo studijose ji gali taikyti minimalius, tipinius arba išskirtinius reikalavimus studentų studijavimo pasiekimams. Atitinkamai skiriami slenkstinių (minimalūs), tipiniai ir išskirtiniai studijų rezultatai.

of what a learner knows, understands and is able to do on a completion of a learning process, which is defined in terms of knowledge, skills and competence” (EQF, 2008, p. 11).

The biggest problem when translating *learning outcome* into Lithuanian¹⁸ was not the concept itself (its definition) but rather the attribution of Lithuanian words to that meaning. This was related to both of the words – *learning* and *outcome*.

English word *learning* is usually translated into Lithuanian as “mokymasis” (“learning at secondary or VET school”). However, unlike sectors of general education and vocational training, higher education is related to lecturing (teaching at HEI) and studying¹⁹ (composition of lecturing and studying gives “studies”) rather than learning. Taking into consideration educational sector (general education, vocational training or higher education), *learning* should be translated as “mokymasis” (in the sectors of general education or VET) or as “studijavimas” (studying or learning at higher education institution). However this translation of *learning* would not correspond to the meaning of *learning outcome* as a phenomenon as “mokymosi” (learning at school or VET school) or “studijavimo” (studying or learning at HEI) outcomes are a result of *subjective* individual’s efforts and aptitude to learn or study. Their quality is evaluated when comparing them to the set requirements (standards). This subjective meaning of *learning outcome* is rather indirect and, to a certain extent, as it was mentioned above, misleading in the Bologna process. The main

resultatas”) could correspond or not to the objective requirements („learning outcome standards“) to award qualification or credits (equivalent in English it would be “learning outcome”). For example, in EQF (2008, p. 11) concept of „learning outcome“ is described as subjective „learning outcome“ of student, but in the document on its own is used as objective requirement to describe different levels of qualifications – „learning outcome standard“.

¹⁸ We are sure that foreign scientists have also faced similar translation-related problems in their national terminology.

¹⁹ Studying is learning through researches; i.e. when knowledge is acquainted through more or less independent researches rather than taking knowledge from a variety of sources of information.

kvalifikacija²¹. Kitaip tariant, *learning outcome* yra objektyvus reikalavimas studijoms (dėstymui ir studijavimui, t. y. bendroms dėstytojo ir studento pastangoms, jų sąveikai), kurie nurodo atitinkamą studijų kokybę. Vadinas, iš tikrujų anglų kalboje turėtū būti vartojamas ne *learning outcome*, bet *learning outcome standard* ar panašus terminas²².

Studijos gali būti universitetinės, bakauro, magistro, sociologijos ar psichologijos ir pan. Visų studijų *tipams* (universitetinės, koleginės), *pakopoms* (bakalauro, magistro) ir *formoms* (sociologijos, inžinerijos, medicinos ir t. t.) keliami atitinkami reikalavimai, kuriuos konkretiai nusako studijų rezultatai. S. Adamas (2007) pabrėžia: studijų rezultatai (*learning outcomes*) yra visų trijų lygių reikalavimai studijoms – instituciniai (studijų dalyko, studijų programos), nacionaliniai (šalies mastu ir atskiruose sektoriuose) bei tarptautiniai (tarptautiniam kvalifikacijų pripažinimui ir palyginimui). Svarbu turėti omeny, kad visuose šiuose trijuose lygmenyse ir juos nusakančiuose Europos, nacionalinėse ir sektorinėse kvalifikacijų sąrangose, studijų pakopų, studijų krypties, studijų programų bei studijų dalykų ar modulių aprašuose (1 pav.) reikalavimai kvalifikacijų (arba kreditų) suteikimui apibrėžiami remiantis tik studijų rezultatais²³ (vartojamas tas pats terminas – *learning outcome*).

²¹ „Learning outcomes“ yra reikalavimai, kuriuos pasiekus suteikiama kvalifikacija (baigus studijų programą) arba kreditai (baigus studijų dalyką ar modulį).

²² Bent jau mokslinėje literatūroje. Tada mokslinė anglų kalba būtų tikslesnė, lengviau suprantama kitų šalių skaitytojams.

²³ Bolonijos ir kituose Europos Sąjungos dokumentuose reikalavimai kvalifikacijos ar kreditų suteikimui visose studijų pakopose, studijų krypties aprašuose, studijų programose ar studijų dalykuose arba moduliuose aprašomi ta pačia „learning outcomes“ (studijų rezultatų) kategorija. Lietuvoje Studijų kokybės vertinimo centro (SKVC) direktoriaus 2010 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. 1-01-18 patvirtintose „Ketinamų vykdyti studijų programų aprašo rengimo ir jo atitinkties Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintiems bendriesiems ir specialiesiems reikalavimams studijų programoms nustatymo metodiniuose nurodymuose“ „learning outcomes“ studijų programos lygmenyje

meaning of *learning outcome* in the Bologna process is as follows: *objective requirements*²⁰ for student learning achievements which they have to demonstrate in order to be awarded a qualification²¹. In other words, *learning outcome* is objective requirements for studies (for teaching and learning as well as lecturing and studying, i.e. joint teachers and students' efforts, their interaction) that indicate some specific quality of studies. Thus a term *learning outcome standard* or a similar term should be used in English instead of the term *learning outcome*²².

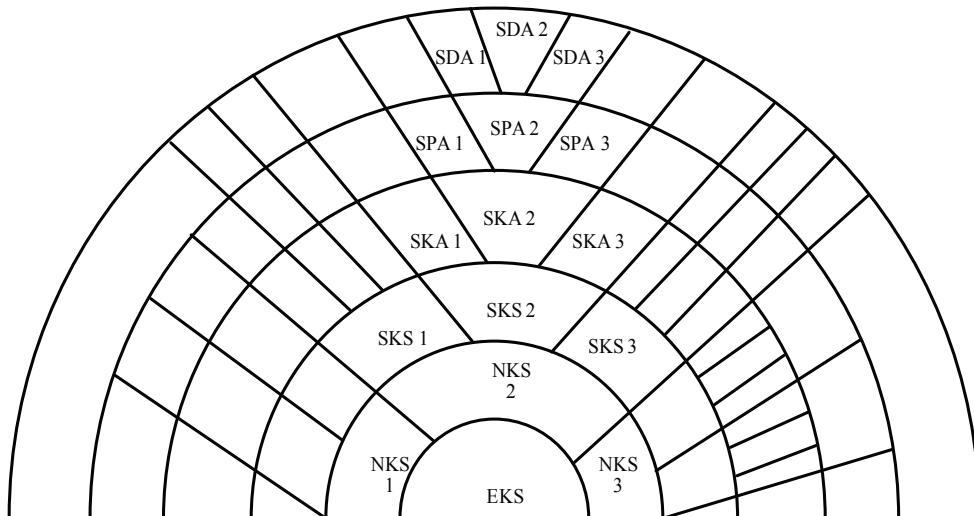
There are university, bachelor, master, sociology or psychology and other types of *studies*. All *types* (university, college), *cycles* (bachelor, master) and *forms* (sociology, engineer, medicine etc.) of studies have specific requirements that are specifically defined in terms of learning outcomes. Adam (2007) highlights that learning outcomes are study requirements of all three types – institutional (course unit, study programme), national (at state level and individual sectors) and international (for international acknowledgement and comparison of qualifications). It is important to keep in mind that all these three levels at European, national and sector qualifications frameworks that define them, as well as in descriptions of study cycles, fields of studies, study programmes and course units or modules (Fig. 1), requirements for awarding a qualification (or credits) are defined in terms of learning outcomes only²³.

²⁰ Usually, a higher education institution itself decides what requirements (minimal, typical or exceptional) should be applied to students' learning achievements. According to this, threshold (minimal), typical and exceptional learning outcomes standards are distinguished.

²¹ „Learning outcomes“ here are requirements that have to be achieved in order to be awarded a qualification (upon completion of a study programme) or credits (upon completion of a course unit or module).

²² At least in scientific literature. In that case scientific English would be more precise and easier to understand for foreign readers.

²³ In the Bologna and other European Union documents, requirements for awarding a qualification or credits in all the cycles of studies, descriptions of study fields, study programmes or course units or modules are described in terms of the same

1 pav. Studijų rezultatai studijas reglamentuojančiuose dokumentuose

Fig. 1. Learning outcomes standards in documents that regulate studies

(EKS – Europos kvalifikacijų sėrija / EQF – European qualifications framework; NKS – nacionalinė kvalifikacijų sėrija / NQF – National qualifications framework;
SKS – sektorinė kvalifikacijų sėrija / SQF – Sectoral qualifications framework; SKA – studijų krypties aprašai / DFS – descriptions of a field of studies;
SPA – studijų programų aprašai / DSP – descriptions of study programmes; SDA – studijų dalykų/modulių aprašai / DCU – descriptions of course units/modules)

Taigi sąvokos *learning outcome* turinyje užkoduoti objektyvūs (darbo rinkos ir visuomenės) reikalavimai absolvento žinioms, žinojimui, supratimui, mokėjimams, vertybėms, požiūriams ir kompetentingumui neleidžia žodžio *learning* versti kaip „mokymasis“ ar „studijavimas“, nes tai žymėtų subjektyvias mokinio ar studento veiklas. Todėl verčiant *learning outcome* kaip „mokymosi“ ar „studijavimo rezultatas“ būtų iškreipiamas originali *learning outcome* kaip objektyvaus reikalavimo (standarto) prasmė ir atspindimi subjektyvūs studentų studijavimo pasiekimai, savo ruožtu galintys nesutapti su nustatytais objektyviais reikalavimais, kurių pagrindu turi būti suteikiamā kvalifikacija (arba kreditai). Būtent reikalavimų objektyvumas (standartas) užkoduotas *learning outcome* turinyje neleidžia šios sąvokos versti verčiami kaip „studijų siekiniai“, tačiau studijų dalyko lygmenyje „learning outcomes“ jau verčiami kaip „studijų rezultatai“ (1 priedo 3 lentelė). Šis nesusipratimas (juo labiau kad LR švietimo ir mokslo ministro įsakymuose vartojamas tik studijų rezultatų terminas) vėliau buvo pašalintas išleidus kitą 2010 m. gruodžio 20 d. SKVC direktoriaus įsakymą Nr. 1-01-163.

Thus objective (set by labour market and society) requirements for graduate's knowledge, knowing, understanding, skills, values, attitudes and competence that are encoded in the content of the concept *learning outcome* do not allow translating the word *learning* as “mokymasis” (learning at school or VET) or “studijavimas” (studying or learning at HEI) as this would signify a learner's or student's subjective activities. Therefore, if *learning outcome* would be translated as “mokymosi” (learning

“learning outcomes” category. In the “Methodical Descriptions for Preparation of Descriptions of Study Programme Projects and Identification of its Compliance to the Requirements for Study Programmes Set by the Minister of Science and Education of the Republic of Lithuania” approved by the order No. 1-01-18, 3rd March 2010, of the director of the Centre for Quality Assessment in Higher Education, “learning outcomes” are translated as “studijų siekiniai” (“learning aims”) at the study programme level; however, “learning outcomes” are already being translated as “studijų rezultatai” (“learning outcomes”) at the course unit level (Annex 1, Table 3). This misunderstanding (the rather that the term “learning outcome standard” is used in all the orders of the minister of education and science of the Republic of Lithuania) was later eliminated with the publication of the other order No. 1-01-163, 20th December 2010, of the director of the Centre for Quality Assessment in Higher Education.

žodžiu „mokymasis“ ar „studijavimas“. Tam lietuvių švietimo tradicija suteikia bene artimiausią pagal *learning* prasmę „objektyvaus turinio“ žodį – „studijos“ (arba „ugdymas“)²⁴. Besimokančiam gali būti suteikta kvalifikacija ar kreditai tik tuo atveju, jei subjektyvūs studento studijavimo pasiekimai atitinka nustatytus objektyvius *studijų* (universitetinių ar koleginių, bakalauro ar magistro, edukologijos ar medicinos ir t. t.) rezultatus. Vadinasi, termino *learning outcome* žodį *learning* į lietuvišką švietimo tyrimų kultūrą būtina versti ne tiesiogiai kaip „studijavimas“ arba „mokymasis“, bet kaip „studijos“ arba „ugdymas“, nes jie atskleidžia ugdymui arba studijoms keliamus reikalavimus, o kartu nurodo ir pastarųjų kokybę.

Matome, kad tai neatitinka tiesioginės žodžio *learning* prasmės anglų kalboje, bet moksle labai dažnai tiesioginis vertimas iš vienos kultūros į kitą gali būti ne tik klaidingas, nes iškreipia pamatinę reiškinio prasmę, bet ir kuriožiškas²⁵. Terminologijos praktikoje, kaip ir terminų darninimo darbe, pripažįstami keli terminų atitinkties tipai. Standartas „Terminology work – Harmonization of Concepts and Terms“, ISO 860:1996, priimtinais laiko tris terminų atitinkties tipus: a) atitinktis, grindžiama terminų formomis (*history* – *histoire* – *ucstoria* – *istorija*); b) atitinktis,

²⁴ Bendrajame „Lietuvių kalbos žodyne“ sąvoka „studijos“ apibrėžiamos taip: „1. mokymasis aukštojoje arba specialejoje mokykloje, studijavimas; 2. gilinimas į kurį nors dalyką, kruopštu jo tyrinėjimas“. SKVC su studijomis susijusius sąvokų žodynelyje (2011), „studijos“ apibrėžtos taip: „Asmens, igijusio ne žemesnį kaip vidurių išsimokslinimą, studijavimas aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą studijų programą arba rengiant disertaciją. Pastaba: Studijavimas yra specifinis mokymosi būdas, kai žinios įgyjamos ir tyrimų būdu“. Objektyvumo požymį „studijų“ sąvokai suteikia patikslinimai „pagal studijų programą“ ir „tyrimų būdu“, nes tiek studijų programai, tiek tyrimams keliamas gausybė objektyvių reikalavimų, išdėstyti daugybėje studijas reglamentuojančiu dokumentu.

²⁵ Pavyzdžiu, aukštos kvalifikacijos anglų–lietuvių kalbos vertėjas, net ir matydamas kontekstą, bet giliau nesusipažinęs su Vakarų šalių švietimo tradicija, žodį „letter“ vertė kaip „laiškas“, nors originalo autoriai turėjo omeny vertinimo pažymį (raidę – A, B, C, D, E).

at school or VET) or “studijavimo rezultatas” (studying or learning at HEI), the original meaning of *learning outcome* as an objective requirement (standard) would be distorted. This would also reflect subjective student learning achievements that could not correspond to the set objective requirements that are used as a basis for awarding a qualification (or allocating credits). It is objectivity of requirements (standard) which is encoded in the content of *learning outcome* and which does not allow translating this concept as “mokymasis” (learning at school or VET) or “studijavimas” (learning at HEI) as subjective results of learning. For this purpose, Lithuanian educational tradition suggests to use a word “studijos” (en. *studies*) or “ugdymas” (en. *education*)²⁴ which has the closest “objective content” to the English *learning*. A learner can be awarded a qualification or allocated credits only if student’s subjective learning achievements correspond to the set objective requirements for *learning* (university or college, bachelor or master, ecology or medicine etc.) outcomes. This means that in the Lithuanian educational research culture, the word *learning* of the term *learning outcome* has to be translated as “studijos” (en. *studies*) or “ugdymas” (en. *education*) rather than literally as “studijavimas” (en. *studying*) or “mokymasis” (en. *learning*). Only “studijos” (en. *studies*) or “ugdymas” (en. *education*) reveal objective requirements set for learning or

²⁴ In the general “Lithuanian Language Dictionary” (in Lithuanian) the concept “studijos” (studies) is defined as: “1. Learning in a higher or special school, studying; 2. going deep into a subject, researching it thoroughly”. In the dictionary of study-related concepts, prepared by the Centre for Study Quality Assessment (2011), “studijos” (studies) is defined as “individual’s, who has no less than secondary education, studying in a higher education institution in accordance with a specific study programme or when writing a dissertation. Note: Studying is a specific way of learning when knowledge is also gained through researches”. The feature of objectivity is given to the concept “studijos” (studies) by specifications “in accordance with a specific study programme” and “through researches” as a lot of objective requirements outlined in documents that regulate studies are set for both a study programme and researches.

grindžiama terminų reikšmėmis (*data processing – traitement des données – обработка данных – duomenų apdorojimas*); c) mišri atitiktis (*magnetic tape – bande magnétique – магнитная лента – magnetinė juosta*). Kaip matome, atitiktis, grindžiama terminų reikšmėmis, yra išprasta skirtinė kalbų terminams, bet *learning* ir „*studijavimas*“ atitiktis iš tiesų tokia nėra, nes lietuviškas žodis savo reikšme iškreipia esminius sąvokos požymius. Kita vertus, pats pirmapradis sąvokos *learning outcome* įvardijimas anglų kalbos simboliais, kaip jau minėjome, galėjo būti adekvatesnis ir tikslesnis, pavyzdžiui, nurodant, kad tai yra *reikalavimai (standartai)* studentų studijavimo pasiekimams kvalifikacijai ar kreditams suteikti, o ne šiaip bet kokie subjektyvūs „*studijavimo rezultatai*“ (*learning outcomes*). Pirmapradis (originalusis) sąvokos *learning outcome* naudojimas akivaizdžiai tokią prasmę ir atskleidžia. Tačiau dažnai verčiant į kitą kalbą terminus operuojama tik terminą sudarančias žodžiais²⁶ ir jų tiesioginiu vertimu iš vienos kalbos į kitą, neįsigilinus į sąvokos prasmę ir naudojimą, kuri užkoduota tais žodžiais. Vadinas, anksčiau pristatyta originali *learning outcome* sąvokos prasmė, kuri pirmynio šaltinio kalba užkoduota kaip objektyvus reikalavimas (standartas) dėstymui ir studijavimui (studijoms), ir lietuviškoje aukštojo mokslo tyrimų ir praktikos tradicijoje turėtų lygiai taip pat atkoduoti (ir versti) žodį *learning* kaip žodį „*studijos*“ (arba „*ugdymas*“ bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo sektoriuose), kad nebūtų iškraipyti sąvokai *learning outcome* (o ne atskiram žodžiu *learning*) kūrėjų suteikti esminiai požymiai. Keičiausia, kad dėl tokios akivaizdžios vertimo neatitikties Lietuvos švietimo, ypač akademinėje bendruomenėje didesnių diskusijų nekilo²⁷.

²⁶ Panašiai atsitiko ir su termino „competence“ vertimu, kai jis buvo tiesiogiai išverstas į „kompetenciją“, o ne į „kompetentingumą“ (Van der Klink, Boon, 2002).

²⁷ Tokią situaciją gal būt galima būtų paaiškinti tuo, kad nacionaliniuose švietimo dokumentuose ir mokslinėje lite-

studies and indicate the quality of the latter at the same time.

We can see that this does not match the direct meaning of *learning* in the English language. However, in science literal translation from one culture into another quite often can be not only misleading as it distorts original meaning of the concept but also quite curious²⁵. Several types of term consistency are acknowledged in terminological practice and activities related to harmonisation of terms. The standard “Terminology work – Harmonization of Concepts and Terms”, ISO 860:1996, identifies three types of terminological consistency as acceptable: a) consistency based on forms of terms (*history – histoire – история – istorija*); b) consistency based on meanings of terms (*data processing – traitement des données – обработка данных – duomenų apdorojimas*); c) mixed consistency (*magnetic tape – bande magnétique – магнитная лента – magnetinė juosta*). It can be seen that consistency based on meanings of terms is rather common from terms in different languages; however, consistency of *learning* and “*studijavimas*” (studying or learning at HEI) is not of that kind as the Lithuanian word in its meaning distorts essential features of the concept. On the other hand, the very first naming of the concept *learning outcome* in the English language symbols could have been more adequate and precise; for example, by indicating that this is *requirements (standards)* for student learning achievements in order to be awarded a qualification or credits rather than some simple subjective “*studijavimo rezultatai*” (studying or *learning outcomes*). The very first (original) use of the concept *learning outcome* apparently reveals this meaning. However, when translating terms from one language into another

²⁵ For example, “knowing the context but without a proper knowledge of the Western educational tradition, a qualified English-Lithuanian translator translated the word “letter” as “laiškas” (piece of writing), even though the authors meant the grade for assessment (letter – A, B, C, D, E).

2

ŽODŽIO OUTCOME VERTIMAS Į LIETUVIŲ KALBĄ SĄVOKOS LEARNING OUTCOME PRASMĖS KONTEKSTE

Verčiant žodį *outcome*, situacija buvo ne tokia sudėtinga, nes tiesioginis jo vertimas į lietuvių kalbą nepriestaravo originaliai užkoduotai sąvokos *learning outcome* prasmei. Kita vertus, žodis *outcome* lietuvių kalboje turi kelias reikšmes: „rezultatas, pasekmė, išdava“ (žr. žodynus *Alkonas*; *Anglonas*). Ta aplinkybė, kad sąvoka *learning outcome* jau aprašyta Bolonijos ir kituose Europos Sąjungos dokumentuose, žodis *outcome* taip pat turi būti verčiamas nepriestaraujant originalios sąvokos požymiams ir termino prasmei. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne (DLKŽ) žodžiai „rezultatas“, „pasekmė“ ir „išdava“ aiškinami taip:

- „Rezultatas: 1. kas pasidaro nuo koks veiksmo, veiksnio, priežasties, padarinys. 2. kokio veikimo konkretus rodiklis, pasekmė.“
- „Pasekmė: padarinys, rezultatas“
- „Išdava: padarinys, rezultatas“.

Matome, kad tiek žodis „pasekmė“, tiek žodis „išdava“ aiškinami remiantis žodžiu „rezultatas“. Aiškinant pastaruosius žodžius („pasekmė“; „išdava“) pasitelkiamas dar vienas žodis „padarinys“. DLKŽ žodjį „padarinys“ taip pat aiškina remdamasis žodžiu „rezultatas“: „Padarinys: rezultatas, vaisius (ypač neigiamas)“.

Žodžio *outcome* prasmę kaip „rezultatą“ taip pat aiškina ir „Oxford Advanced Learner's Dictionary“ (7th edition, 1997, p. 1075)²⁸ bei „Oxford Dictionary“ (1998, p. 580)²⁹. Vadinas, lietuvių kalboje žodžiai „pasekmė“, „išdava“ ir „padarinys“, o anglų kalboje *outcome* iš esmės

ratūroje dažniausiai buvo vartojama tik „studijų“ sąvoka, o „studijavimo“ sąvoka beveik nevartojama.

²⁸ „Outcome – the result or effect of an action or event“ (p. 1075). „Effect – a result“ (p. 488).

²⁹ „Outcome – a result; a visible effect“ (p. 580).

very often only the words²⁶ that comprise a term and their direct translation are taken into consideration without analysing the meaning and use of the concept that is encoded in these words. Thus a previously introduced original meaning of the concept *learning outcome* that was encoded by the primary source as an objective requirement (standard) for lecturing and studying (both *lecturing* and *studying* compose *studies*) should identically decode (and translate) the word *learning* in the Lithuanian tradition of higher education researches and practice as “*studijos*” (or “*ugdymas*” in the sectors of general education and vocational training), so that the essential features given to the concept *learning outcome* (rather than a separate word *learning*) by its creators were not distorted. Strange to say but no big discussions were caused due to this apparent translation inconsistency in education and especially academic community²⁷ of Lithuania.

2

TRANSLATION OF OUTCOME INTO LITHUANIAN IN THE CONTEXT OF THE MEANING OF THE CONCEPT LEARNING OUTCOME

Situation was not as complicated with the translation of *outcome* as its direct translation into Lithuanian did not contradict the original meaning encoded in *learning outcome*. On the other hand, the word *outcome* has several meanings in Lithuanian: “rezultatas (en. *result, outcome*), pasekmė (en. *train, outcome*), išdava (en. *upshot, outcome*)” as indicated in dictionaries *Alkonas* and *Anglonas*. The fact that the

²⁶ A similar problem is faced with the term “*competence*” when it was directly translated as “*kompetencija*” rather than “*kompetentingumas*” (en. *competence*; Van der Klink, Boon, 2002).

²⁷ The situation may be explained by the fact that national education-related documents and scientific literature have most often used only the concept “*studijos*” (studies) while the concept “*studijavimas*” (studying or learning at HEI) has been almost completely avoided.

aiškinami remiantis tuo pačiu žodžiu – „rezultatas“. Todėl galima teigti: lietuvių kalboje geriausiai žodžio *outcome* vertimą atitinkę žodis „rezultatas“. Juo labiau, kad antroji žodžio „rezultatas“ aiškinimo prasmė lietuvių kalboje yra „kokio veikimo konkretus rodiklis, pasekmė“ (DLKŽ). *Learning outcome* savo giliausia prasme kaip tik yra studijų kokybės rodiklis, būtinės studento veikimo (studijavimo) rezultatas (pasekmė) kvalifikacijai (ar kreditams) suteikti. Žodis „rodiklis“ aiškinant žodį „rezultatas“ ypač tinka tiksliai nusakyti *learning outcome* prasmę, nes žodis „rodiklis“ rodo reiškinio matavimo galimumą, o tai yra vienas iš esminių studijų rezultato (*learning outcome standard*) prasmę nusakančių požymių.

Užsienio mokslininkai į kitas (ne anglų) kalbas taip pat žodį *outcome* verčia kaip „rezultatas“. Pavyzdžiu, vokiečių mokslininkai V. Gehmlichas, T. Mitchellas ir M. Steimannas (2008) *outcome* irgi verčia kaip „rezultatas“ (vok. *ergebnis*)³⁰. Europos Sąjungos dokumentuose nuo 2009 m. šalia žodžio *outcome* pradėta rašyti žodį *result*, norint aiškiai parodyti žodžio *outcome* prasmę ir padėti Bolonijos procese dalyvaujančioms šalims vienareikšmiškai jį išsi-versti. Pavyzdžiui: „An information policy has been devised to ensure optimum disclosure of quality **results/outcomes** subject to national/ regional data protection requirements...<...> Evaluation and review covers processes and **results/outcomes** of education including the assessment of learner satisfaction...<...> **Results/outcomes** of the evaluation process are discussed with relevant stakeholders and appropriate action plans are put in place“³¹. Čia galima būtų atkreipti dėmesį ir į standartinės kalbos vieną

³⁰ Gehmlich V., Mitchell T. N. and Steimann M. (2008). Lernergebnisse (Learning outcomes) in der Praxis – Ein Leitfaden. Vok. „Ergebnis“ – liet. „rezultatas“ (Fulst K., Scholz A., Talmantas J., Paškevičius J. *Vokiečių-lietuvių kalbos žodynas*. Vasario 16-osios gimnazija, p. 745); Engl. „outcome“ – vok. „ergebnis“ (Wörterbuch: English–Deutsch, p. 349).

³¹ Official Journal of the European Union, p. 155/6, Annex I, from 8.7.2009. Paryškinta mano (aut. pastaba).

concept *learning outcome* has already been described in the Bologna and other European Union documents means that the word *outcome* should also be translated without any contradictions to the features of an original concept and the meaning of a term. The Dictionary of Modern Lithuanian Language (DLKŽ) provides the following definitions of “rezultatas” (en. *result, outcome*), “pasekmė” (en. *train, outcome*) and “išdava” (en. *upshot, outcome*):

- “Rezultatas (en. *result, outcome*): 1. something caused by a specific action, force, reason; a consequence. 2. a specific indicator, train of an action”.
- “Pasekmė (en. *train, outcome*): consequence, result”.
- “Išdava (en. *upshot, outcome*): consequence, result”.

It can be seen that both “pasekmė” (en. *train, outcome*) and “išdava” (en. *upshot, outcome*) are described in terms of a word “rezultatas” (en. *result*). Yet another word (“padarinys”, en. consequence) is used when describing the latter (“pasekmė”; “išdava”). DLKŽ explains the word “padarinys” with the help of a word “rezultatas” (en. *result*): “Consequence: result, offspring (especially a negative one)”.

The meaning of *outcome* as a “result” is also defined by the “Oxford Advanced Learner’s Dictionary” (7th edition, 1997, p. 1075)²⁸ and “Oxford Dictionary” (1998, p. 580)²⁹. Thus, Lithuanian “pasekmė”, “išdava” and “padarinys” and English *outcome* are basically defined with the help of a word “rezultatas” (en. *result* or *outcome*). Therefore it can be claimed that the most consistent translation of *outcome* in Lithuanian would be “rezultatas”. Besides, the second meaning of the Lithuanian “rezultatas” is “a specific indicator, train of an action” (DLKŽ). The deepest meaning of *learning outcome* is an indicator of quality of studies,

²⁸ “Outcome – the result or effect of an action or event” (p. 1075). “Effect – a result” (p. 488).

²⁹ “Outcome – a result; a visible effect” (p. 580).

iš kodifikavimo principų – teikti pirmenybę nacionalinei leksikai, kuris terminologijoje nėra absoliutus. Mat terminijos tarptautiškumas nėra laikytinas terminijos yda – galbūt net atvirkščiai: tarptautiniai terminai (jei ne iškraipytos jų reikšmės) kaip tik terminų darninimo prasme yra privalumas – gaunama jau anksčiau minėta terminų atitiktis, grindžiama terminų formomis. Matome, kad anglų kalboje, kurioje iš tiesų standartizavimo procesai nėra tokie ryškūs ir aktualūs kaip nacionalinėse kalbose, aiškiai siūlomas sąlygiškai nacionalaus termino *outcome* daug internacionalesnis (ir tuo aiškesnis) sinonimas *result*, kurio formos atitikmenų esama daugelyje Europos kalbų. Tai labai palengvina terminų darninimą ir apskritai susikalbėjimą.

Pokalbiuose su kitų šalių mokslininkais paaiškėjo: iš savo gimtąsias kalbas žodį *outcome* jie verčia irgi kaip „rezultatas“³². Tiek estų mokslininkai nurodė, kad jų *learning outcome* vertimas „*opivaljundid*“ labiau reiškia „išdava“, nei „rezultatas“.

Anksčiau minėjome, kad kai kuriuose SKVC dokumentuose *learning outcomes* tuo pačiu metu buvo verčiamas dvejopai: ir kaip „studijų rezultatai“, ir kaip „studijų siekiniai“. Akivaizdu, kad tiek moksline, tiek praktine prasmėmis tai neatlaiko jokios kritikos, nes tas pats reiškinys negali būti tuo pačiu metu vadinamas ir „A“, ir „B“ – tiek terminų sinonimija³³, tiek polisemija³⁴ yra terminologijos ydos. Terminologijos standartas „Terminology work – Principles and Methods“, ISO 704:2000 (§ 7.3.1) taip ir reikalauja – vieną sąvoką turi atitiki vienas terminas: „Pageidautina, kad standartizuotoje terminijoje

³² „Learning outcomes“ į kitas kalbas verčiami kaip: čekų – „Vysledki učení“, danų – „Loerings udbytte“, estų – „Opivaljundid“, olandų – „Leerresultaten“, prancūzų – „Les résultats D'apprentissage“, suomių – „Oppimis tulokset“, vengrų – „Tanulási kimenetek“, vokiečių – „Lernergebnisse“.

³³ Sinonimija – santykis tarp terminų, vienoje kalboje žyminti tą pačią sąvoką.

³⁴ Polisemija – dvių ar daugiau sąvokų, turinčių bendrų požymių, įvardijimas vienu terminu.

a result (outcome) of student's actions necessary to be awarded a qualification or credits. A word “rodiklis” (indicator) in the description of “rezultatas” (en. *result, outcome*) helps to precisely define the meaning of *learning outcome* as “rodiklis” (en. *indicator*) shows ability to measure a phenomenon. This is one of the essential features that help to define the meaning of *learning outcome standard*.

Foreign authors also translate the word *outcome* as “rezultatas” (en. *result*) in other (not English) languages. For example, German scientists Gehmlich, Mitchell and Steimann (2008) also translate *outcome* as “rezultatas” (German *ergebnis*)³⁰. Since 2009 *result* has been started to be used next to *outcome* in the European Union documents having the aim to clearly indicate the meaning of *outcome* and help the Bologna process member states to translate in unambiguously. For example: “An information policy has been devised to ensure optimum disclosure of quality **results/ outcomes** subject to national/regional data protection requirements...<...> Evaluation and review covers processes and **results/outcomes** of education including the assessment of learner satisfaction...<...> **Results/outcomes** of the evaluation process are discussed with relevant stakeholders and appropriate action plans are put in place”³¹. Attention could be drawn to one of the principles of standard language codification, i.e. to prioritise national lexis, which is not absolute in terminology. Internationality is not treated as a defect of terminology. On the contrary, international terms (if their meanings are not distorted) are an advantage in the field of harmonisation of

³⁰ Gehmlich V., Mitchell T. N. and Steimann M. (2008). Lernergebnisse (Learning outcomes) in der Praxis – Ein Leitfaden. German „Ergebnis“ – Lithuanian “rezultatas” (Fulst K., Scholz A., Talmantas J., Paškevičius J. *German-Lithuanian dictionary* (in Lithuanian). Vasario 16-osios gimnazija, p. 745); English “outcome” – German “ergebnis” (Worterbuch: English–Deutsch, p. 349).

³¹ Official Journal of the European Union, p. 155/6, Annex I, from 8.7.2009. Highlighted by the author.

terminas būtų priskirtas vienintelei sąvokai. [...] Jei viena sąvoka turi kelis žymiklius, iš jų turėtų būti išrinktas tas, kuris atitiktų daugiausia toliau išvardytų principų [t. y. gero termino požymiu]“. Nepaisant aukščiau išdėstyto argumentų, „studijų siekinių“ terminas švietimo praktikoje ir toliau proteguojamas³⁵. Tačiau „studijų siekinio“ semantika, mes manome, ne tik orientuoja į sąvokos *learning outcome* požymį iškraipymą, bet ir jų pakeitimą. Kodėl?

DLKŽ žodis „siekinys“ aiškinamas taip: „1. Siekiamas dalykas, tikslas. 2. Nykstanti tarminė veiksmažodžio forma, reiškianti, kokio veiksmo siekiamą kitu veiksmu“. Abi žodžio „siekinys“ reikšmės nėra vienodai svarbios šiam tyrimui. Antroji reikšmė pateikta kaip kalbotyros sąvoka (lot. *supinum*) ir tai yra jau tos dalykinės srities sąvokų sistemos reikalas, iš esmės niekaip nesusijęs su švietimo sritimi. Nors kalbotyros dalykinėje srityje pavartoto tarptautinio termino *supinum* nacionalinis atitikmuo parodo patį bendriausią žodžio „siekinys“ semantinį lauką, kuris menkai dera su „studijų rezultatų“ semantiniu lauku. DLKŽ žodis „tikslas“ aiškinamas taip: „Tikslas – norimas pasiekti dalykas, siekimas“. Vadinasi, „siekinys“ bent iš dalies yra „tikslas“ sinonimas ir priklauso tam pačiam semantiniam laukui³⁶. Iš anglų kalbų žodis „siekinys“ verčiamas trimis reikšmėmis: *aim*, *objective* arba *supine*. Visų jų bendra sema³⁷ – „tikslas“ (Anglonas). *Outcome* reikšmė neteikiama (ir negali būti teikiama), nes *outcome* nėra nei *aim*, nei *objective*. Vadinasi, žodį *outcome* verčiant kaip

³⁵ Žr. nacionalinio projekto „Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS) nacionalinės koncepcijos parengimas: kreditų harmonizavimas ir mokymosi pasiekimais grindžiamų studijų programų metodikos kūrimas bei diegimas (Nr. VP1-2.2-ŠMM-08-V-01-001)“ dokumentus.

³⁶ „Tikslas“ gali žymėti konkretesnę ir artimesnę, „siekinys“ – abstraktesnę ir tolimesnę ateitį arba atvirkščiai.

³⁷ Sema – mažiausias reikšminis vienetas, atitinkantis žodžiaisiai pavadinamų dalykų požymius. Tai savykinis elementariosios reikšmės struktūros (sememos) vienetas, neturintis tiesioginės garsinės išraiškos.

terms. Terminological consistency based on the forms of terms is achieved. The English language, where standardisation processes are not as clearly-defined and relevant as in national languages, clearly suggests a more international (and clearer) synonym *result* for a relatively national term *outcome*. Many European languages have equivalent forms for the English *result*. This makes harmonisation of terms and communication in general easier.

Conversations with foreign scientists have shown that they also translate *outcome* as “result” in their native languages³². Only Estonian scientists have indicated that their translation of *learning outcome* as “*opivaljundid*” means “upshot, outcome” rather than “result”.

We have already mentioned that several documents of the Centre for Quality Assessment in Higher Education use an ambivalent translation of *learning outcomes* at the same time – “studijų rezultatai” (en. “*learning outcomes*”) and “studijų siekiniai” (en. “*learning objectives*”)³³. It is clear that this situation cannot avoid any criticism neither scientifically, nor practically as the same phenomenon cannot be translated at the same time as both A and B. Both *synonymy*³⁴ and *polysemy*³⁵ are defects of terminology. The standard “Terminology work – Principles and Methods”, ISO 704:2000 (§ 7.3.1) also requests a single term to be used for a single concept. “....<...> if a single concept has several signifiers, the one that corresponds to the majority of the following principles (i.e. features of a good term) should

³² Translation of “*learning outcomes*” into other languages: Czech – “*Vysledki učení*”, Danish – “*Loerings udbytte*”, Estonian – “*Opivaljundid*”, Dutch – “*Leerresultaten*”, French – “*Les resultats D'apprentissage*”, Finnish – “*Opimis tulokset*”, Hungarian – “*Tanulási kimenetek*”, German – “*Lernergebnisse*”.

³³ „Siekiniai“ (singular – “siekinys”) in the Lithuanian language means English “*objectives*” what is synonymous to “*tikslai*” (singular – “tikslas”) what in English means “*aims*”.

³⁴ *Synonymy* – relation among terms that signify the same concept in a language.

³⁵ *Polysemy* – the use of a single term to name two or more concepts that have common features.

„siekinių“ iškreipiami savokos *learning outcome* esminiai požymiai, nes žodis „siekinys“ bendriausia prasme žymi nebe išdavą, pasiekmę, rezultatą, o tikslą. Dėl tokio vertimo sukeliamas semantinis konfliktas tarp esminiu savokos požymiu ir savoką įvardijančio žodžio semų, nes tikslas ir rezultatas žymi du iš principio skirtingus turinius. Kaip žinoma, iš principio gal ir galima terminologizuojant žodį „siekinys“ apriboti jo semantinį lauką, tačiau vis tiek tikrą sumaištį sukels žodynusose teikiami angliski atitikmenys *aim* ir *objective*, kurie Bolonijos proceso angliskoje nomenklatūroje egzistuoja kaip savarankiškos savokos, vadinasi, neišvengiamai tapsiantys ir nacionalinių nomenklatūrų dalimi. Kitaip tariant, rasis neišvengiamą savoką painiava³⁸. O kur dar visam tam artima savoka *learning achievement*!

„Studijų siekinių“ terminas prieštarauja ir egzistuojančiai kvalifikacijos (ar kreditų) suteikimo praktikai. Kvalifikacija (kreditai) nesuteikiama už siekimą (pastangas). Kvalifikacija (kreditai) nesuteikiama ir už bet kokį pasiekimą (kažkokį tai rezultatą). Kvalifikacija (kreditai) suteikiama už konkretų pasiekimą, t. y. rezultatą (rodiklį)³⁹.

³⁸ Pirmąkartą „learning outcome“ termino vertimas išlietuvių kalbą kaip „studijų rezultatas“ buvo pasiūlytas 2002 m. SKVC organizuotame kūrybiname seminare vieno iš šių eilučių autoriaus. Lietuviškoje mokslinėje literatūroje „learning outcome“ termino vertimas kaip „studijų rezultatas“ pirmą kartą buvo pavartotas 2005 m. (Pukelis K., Pileičienė N. *Aukštojo mokslų kokybė*, Nr. 2). Teisinuose dokumentuose – Mokslo ir studijų įstatyme (2009), LR švietimo ir mokslų ministro įsakymuose: „Laipsnį suteikiančią pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programų bendrijų reikalavimų aprašas (2010 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. V-501)“, „Magistrantūros studijų programų bendrijų reikalavimų aprašas (2010 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. V-826)“ ir kt. Plačiau žr. „Aiškinamasis su studijomis susijusių terminų žodynus, 2011“ (<http://www.skvc.lt>).

³⁹ Galima ir tokia klausimų logika „studijų siekinių“ termino kritikai: 1. Ar kvalifikacija suteikiama už siekimą, ar už pasiekimą? 2. Ar kvalifikaciją suteikiama už bet kokį pasiekimą, ar už kažkokį konkretų pasiekimą? 3. Kaip mes vadiname tą „kažkokį konkretų pasiekimą“? Be to, žodis „siekinys“ visada suponuoja subjektą, o ne objektą, tad jį vartoti junginyje su žodžiu „studijos“, kuris žymi objektą, semantiškai sunkiai pagrindžiamą.

be chosen”. Despite the above arguments, the term “studijų siekiniai” (en. “*learning objectives*”) is still being protected in educational practice³⁶. However, we think that semantics of “studijų siekinys” (en. “*learning objective*”) orients not only towards distortions of the features of the concept *learning outcome* but also towards their alteration. Why?

DLKŽ describes the word “siekinys” (en. *objective*) as: “1. A thing to be achieved, an *aim*. 2. Obsolescent dialectal form of a verb which means what action is aimed to be achieved by another action”. Both meanings of the word “siekinys” (en. *objective*) are not equally important for this research. The second meaning is given as a linguistic concept (lot. *supinum*) and is a subject matter of the system of concepts of that particular subject field and is basically absolutely unrelated to the field of education. Though national equivalent of the international term *supinum* that belongs to the subject field of linguistics reveals the most general semantic field of the word “siekinys” (en. *objective*) which almost does not match the semantic field of “studijų rezultatas” (en. “*learning outcome*”). DLKŽ describes the word “tikslas” (en. *aim*) as “Aim – a thing to be achieved, endeavour”. Thus “siekinys” (en. *objective*) is at least partially a synonym of “tikslas” (en. *aim*) and belongs to the same semantic field³⁷. “Siekinys” (en. *objective*) can have three meanings when translated into English: *aim*, *objective* or *supine*. A common seme³⁸ for all of them is – “tikslas” (en. *aim*)

³⁶ See documents of the national project “Preparation of the National Conception of the European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS): Credit Harmonisation and Design and Implementation of the Methodology of Learning Achievements-based Study Programmes (No. VP1-2.2-MM-08-V-01-001)”.

³⁷ “Tikslas” (en. *aim*) should signify a less specific and more abstract and further future while “siekinys” (en. *objective*) should signify more concrete and nearer future or vice versa.

³⁸ Seme – the smallest unit of meaning that refers to attributes of items identified by words. It is a relative unit of an elementary structure of meaning (sememe) that has no direct phonic expression.

3 SĄVOKOS LEARNING ACHIEVEMENT VAIDMUO VERČIANT Į LIETUVIŲ KALBĄ TERMINĄ LEARNIG OUTCOME

Bolonijos procese šalia sąvokos *learning outcome* placiai vartojama ir sąvoka *learning achievement*. Šiai sąvokai suvokti būtina gerai išmanyti kitoje šalyje funkcionuojančios švietimo terminų *nomenklatūros* kultūrinį kontekstą. Vadinasi, perkeliant terminus iš vienokios švietimo tradicijos į kitą nepakanika suvokti esminius verčiamos reiškinio požymius, bet būtina atsižvelgti į tai, kad „atskirose kalbose ir kalbinėse bendruomenėse sąvokos ir terminai kuriami nevienodai ir tai priklauso nuo socialinių, ekonominių, kultūrinių ir kalbinių veiksnių“ (standartas „Terminology Work – Harmonization of Concepts and Terms“, ISO 860:1996), kurių paisymas neleistų, kad kalbos, į kurią verčiama, naujai pavadintas terminas verčiamas atgal į kilmės kalbą nebūtų išverstas kitu kilmės kalbos terminu⁴⁰. Sąvoka *learning achievement* ir joje slypintis požymiai komplektas jau yra kitos švietimo tradicijos sąvokų pažinimo *sisteminiu* lygmens argumentas, pagrindžiantis, kodėl *learning outcome* termino negalime versti nei kaip „studijų pasiekimas“, nei kaip „studijavimo pasiekimas“. Viena vertus, to-dėl, kad būtent *achievement* į lietuvių kalbą verčiamas kaip „pasiekimas“ (*Anglonas*), o tai neleidžia *outcome* sieti su „pasiekimu“ pirmiausia dėl atsirandančios ydingos terminų polisemijos. Antra vertus, bet koks pasiekimas, net ir žemiau nustatytu reikalavimų (standarto) vis viena lieka pasiekimu. Tačiau, kaip minėjome, už tokius pasiekimus kvalifikacija (ar kreditai) nėra ir negali būti

⁴⁰ Pavyzdžiu, ilgą laiką tokia klaidinga praktika egzistavo verčiant terminą „stakeholders“ kaip „socialiniai partneriai“. Tačiau praktika parodė, kad taip į lietuvių kalbą išverstas terminas labai dažnai buvo verčiamas atgal į anglų kalbą kaip „social partners“, bet ne „stakeholders“. Tuo buvo iškreipiama informacija komunikuojant tarp dviejų švietimo tradicijų.

(*Anglonas*). The meaning of *outcome* is not provided (and cannot be provided) as *outcome* is neither an *aim*, nor an *objective*. Thus if *outcome* is translated as “siekėjimas” (en. *objective*), essential features of the concept *learning outcome* are distorted as the most general meaning of “siekėjimas” (en. *objective*) indicates aim rather than upshot, train or result. Such a translation causes semantic conflict among essential attributes of a concept and semes of a word that names a concept as aim and result in principle signify two different contents. In principle, maybe there is a possibility to limit the semantic field of a word “siekėjimas” (en. *objective*) when terminologising it; however, confusion would still be caused by the English language equivalents *aim* and *objective* that exist as independent concepts in the English nomenclature of the Bologna process and would inevitably become a part of national nomenclatures. In other words, concepts will be inevitably confused³⁹. And what about yet another concept which is very close to all this – *learning achievement*!

The term “studijų siekiniai”⁴⁰ (en. “*learning objectives*”) also contradicts an existing practice of awarding a qualification or credits. A qualification (or credits) is not awarded for endeavour (efforts, striving). A qualification (or credits) is also not awarded for any

³⁹ A translation of “learning outcome” as “studijų rezultatas” in Lithuanian was suggested for the first time by one of the authors of these lines in a creative seminar organised by the Centre for Quality Assessment in Higher Education in 2002. In the Lithuanian scientific literature, the translation of “learning outcome” as “studijų rezultatas” was for the first time used in 2005 (Pukelis K., Pileičikienė N. *The Quality of Higher Education*, No. 2). Legal documents – The Law on Science and Studies (2009), orders by the minister of education and science of the Republic of Lithuania: “Description of General Requirements for First Cycle Study Programmes that Award a Degree and Integrated Study Programmes” (9th April 2010, order No. V-501), “Description of General Requirements for Master Study Programmes” (3rd June 2010, order No. V-826) and others. For more information see “*Explanatory Dictionary of Study-related Terms*” (in Lithuanian), 2011 (<http://www.skvc.lt>).

⁴⁰ The origin of a word „siekėjimas“ stems from a Lithuanian verb „siekti“ (en. “to reach” related to “to strive”).

suteikiamą. Kvalifikacija (ar kreditai) suteikiami ne už bet kokius pasiekimus, bet tik už tokius, kurie atitinka (arba yra aukštesni) nustatytus reikalavimus – standartus arba studijų rezultatus. Trečia vertus, žodis „pasiekimas“ visada implikuoja subjektyvią *asmens veikimo*⁴¹ išdavą, vadinasi, šalia žodžio „pasiekimas“ (angl. *achievement*) *learning* turi būti verčiamas kaip „studijavimas“ arba „mokymasis“ – žodžiais, kurie žymi asmens subjektyvią veiklą, o ne objektyviai pagal tam tikrus nustatytus reikalavimus vykstančias „studijas“. Todėl net semantinė „studijų siekinių“ konotacija⁴² yra smarkiai diskutuotina ir kritikuotina. Vadinasi, ne kiekvienas studento studijavimo pasiekimas atitinka studijų rezultatą. Kita vertus, kiekvienas įvertintas *studijavimo pasiekimas* tampa *studijavimo rezultatu* ir visada atitinka tam tikrą *studijų rezultatą*, kuris, deja, gali ir neatitikti minimalių (slenkstinių) studijų rezultatų reikalavimų (1 lentelė) kvalifikacijai ar kreditams suteikti.

Studijavimas yra asmeniška, subjektyvi studento veikla. Studijavimo pasekmė – studentas „kažką“ pasiekia. Kad galima būtų nustatyti, ką studentas pasiekė, studento studijavimo pasiekimai vertinami remiantis studijų rezultatų pagrindu suformuluotais *studentų studijavimo pasiekimų įvertinimo kriterijais*. Vertinimo metu įvertinti studento *studijavimo pasiekimai* tampa studento *studijavimo rezultatais*. Studento studijavimo rezultatai *lyginami* su studijų rezultatais ir taip nustatomi studento *studijavimo pažymiai*, kurie gali tenkinti studijų rezultatų reikalavimus (kvalifikacija, kreditai suteikiami) arba netenkinti.

⁴¹ Gali būti ir kolektyvinių pastangų pasiekimas (pvz., komandas tam tikras pasiekimas, neužtikrinantis tolesnio daileyavimo varžybose dėl nugalėtojo titulo).

⁴² Kalbos vieneto šalutinė reikšmė, turinti semantinių arba stilistinių elementų, susijusiu su pagrindine reikšme (*Tarpautinių žodžių žodynai*, TŽŽ). Žodis „studijos“ žymi objektyvumą, o žodis „siekinys“ – subjektyvumą. Žodis „rezultatas“ implikuoja (vienokį ar kitokį) objektyvumą.

achievement (any kind of result). A qualification (credits) is awarded for a specific achievement, i.e. outcome (indicator)⁴¹.

3

THE ROLE OF THE CONCEPT LEARNING ACHIEVEMENT WHEN TRANSLATING THE TERM LEARNING OUTCOME INTO LITHUANIAN

In the Bologna process, the concept *learning achievement* is widely used next to the concept *learning outcome*. In order to properly perceive this concept one needs to be well acquainted with the cultural context of the *nomenclature* of educational terms that functions in a foreign country. Thus it is not enough to just understand essential attributes of a concept to be translated when transferring terms from one educational tradition into another. It is necessary to pay attention to the fact that “different languages and linguistic communities use different ways to form concepts and terms. All this depends on social, economic, cultural and linguistic factors” (the standard “*Terminology Work – Harmonization of Concepts and Terms*”, ISO 860:1996) that help to avoid misunderstandings when a newly named term in the target language is back-translated with a different term of the source language⁴². The concept

⁴¹ The following logic can also be used for the criticism of the term “studijų siekiniai” (en. “*learning objectives*”): 1. Is a qualification awarded for endeavours or for achievement? 2. Is a qualification awarded for any achievement or for a specific achievement? 3. How is this “some specific achievement” named? Besides a word “siekinys” (en. *objective*) always supposes some subject rather than object; therefore, it is semantically quite difficult to validate the use of “siekinys” (en. *objective*) together with a word “studijos” (en. *studies*) which signifies an object.

⁴² For example, this kind of faulty practice existed for a long time when translating a term “stakeholders” as “socialiniai partneriai” (en. *social partners*). However, the practice has shown that the term “socialiniai partneriai” were then back-translated into English as “social partners” rather than “stakeholders”. That is how information was distorted when communication between the two educational traditions took place.

Studijavimo rezultatai išreiškiami studijavimo pažymiais. Studijavimo pažymiai gali būti skaičiai (balai, procentai ir pan.), gali būti ir raidės (A, B, C, D ir pan.). Kiekviena šalis ir aukštojo mokslo institucija nustato slenkstinius (minimalius) pažymius, kuriuos pasiekus laiduojama suteikta kvalifikacija ar kreditai. Studentams, dėstytojams ir studijų programų kokybės vertintojams svarbu iš anksto žinoti studijų programos rezultatus. Pirmiesiems tai leidžia planuoti savo studijų laiką ir pastangas, dėstytojams – geriau pasirengti darbui, o vertintojams – objektyviau įvertinti studijų programos atitikimą nustatytiems kokybės reikalavimams.

APIBENDRINIMAS

Sąvokų bei terminų perkėlimas iš vienos švietimo kultūros sistemos į kitą ir jų darninimas turi būti atliekamas ne tik atsižvelgiant į: a) skirtingą kalbinę aplinką, b) esminius sąvokos požymius (apibrėžtis), bet ir į c) visą švietimo terminų nomenklatūrą, egzistuojančią skirtingomis socialinėmis, ekonominėmis, kultūrinėmis ir profesinėmis aplinkybėmis. Sąvokų darninimo procese esminiai sąvokos požymiai teoriškai pirmiausia turėtų būti suderinti ir nekelti vienodo sąvokos supratimo problemos. Tačiau humanitarinių ir socialinių mokslų tikrovėje (t. y. ir švietimo sistemoje) neįmanoma to galutinai pasiekti dėl savarankiškų ir savitų šių mokslų (taip pat ir švietimo) tradicijų (mokslinių koncepcijų ir pažiūrų, igyvendinimo politikų ir pan.) konkretioje švietimo kultūrinėje, socialinėje ir ekonominėje terpėje. Paskutinis, sisteminis reikalavimas turi apsaugoti nuo pavojaus, kad iš kalbos, į kurią perkeltas (išverstas, sukurtas) terminas, nebūtų verčiamas atgal į kilmės kalbą jau kitą reiškinį žyminčiu terminu. Kilmės šalies skaitytojas tuomet atkodus kitokią

learning achievement and a set of attributes that lies in it are already an argument of *systemic* level for cognition of concepts of yet another educational tradition. This argument validates why a term *learning outcome* cannot be translated as “studijų pasiekimas” (en. *achievement of studies*) or “studijavimo pasiekimas” (en. *achievement of studying*). The reason for that, on the one hand, is the fact that *achievement* is translated into Lithuanian as “pasiekimas” (*Anglonas*); and this does not allow relating *outcome* to “pasiekimas” (firstly, due to defective polysemy of terms). On the other hand, any achievement, even the one that is below the set requirements (standard), is still considered to be an achievement. However, we have already mentioned that a qualification (or credits) is not and cannot be awarded. A qualification (or credits) is awarded not for any achievement but rather for achievement that correspond to (or are higher than) the set requirements – or learning outcomes standards. However, a word “pasiekimas” (en. *achievement*) always implicates a *subjective upshot of an individual's actions*⁴³; thus *learning* should be translated as “studijavimas” (studying or learning at HEI) or “mokymasis” (learning at school or VET) next to the word “pasiekimas” (en. *achievement*). “Studijavimas” or “mokymasis” signifies individual's subjective activity rather than “studijos” (en. *studies*) that objectively take place according to the set requirements. Therefore, even a semantic connotation⁴⁴ of “studijų siekiniai” (en. *objectives of studies*) is strongly questionable and criticisable. It means that not every student's learning achievement corresponds to a learning outcome standard. On the other

⁴³ There can also be an achievement of group efforts (e.g., a certain achievement of a team that does not ensure further participation in the competition to win the first place).

⁴⁴ A secondary meaning of a linguistic unit that has semantic and stylistic elements related to the main meaning (*Dictionary of International Words*, in Lithuanian). A word “studijos” (en. *studies*) signifies objectivity while a word “siekiens” – subjectivity. A word “rezultatas” (en. *outcome*) implicates a certain degree of objectivity.

1 lentelė. **Studijavimo pasiekimų, studijavimo pasiekimų įvertinimo kriterijų⁴³ ir studijavimo rezultatų santykis su kvalifikacijos ar kreditų suteikimu**

Table 1. **The relation of learning achievements, criteria for evaluation of learning achievements⁴⁵ and learning outcomes with awarding qualification or credits**

STUDENTO STUDIJAVIMO PASIEKIMAI (IKI VERTINIMO) STUDENT LEARNING ACHIEVEMENTS (BEFORE ASSESSMENT)	LYGINAMI SU STUDIJAVIMO PASIEKIMŲ ĮVERTINIMO KRITERIJAISS COMPARED TO CRITERIA FOR EVALUATION OF LEARNING ACHIEVEMENTS	GAUTI STUDIJAVIMO REZULTATAI (PO ĮVERTINIMO), KURIE PARODO RECEIVED LEARNING OUTCOMES (AFTER EVALUATION) THAT INDICATE	STUDIJAVIMO REZULTATŲ PAGRINDU SUTEIKIAMA ARBA NESUTEIKIAMA KVALIFIKACIJA (AR KREDITAI) ⁴⁴ IF A QUALIFICATION (OR CREDITS) IS OR IS NOT AWARDED ON THE BASIS OF LEARNING OUTCOMES ⁴⁶
?	10	10	Suteikiama / Awarded
?	9	9	Suteikiama / Awarded
?	8	8	Suteikiama / Awarded
?	7	7	Suteikiama / Awarded
?	6	6	Suteikiama / Awarded
?	5	5	Suteikiama / Awarded
?	4	4	Nesuteikiama / Not awarded
?	3	3	Nesuteikiama / Not awarded
?	2	2	Nesuteikiama / Not awarded
?	1	1	Nesuteikiama / Not awarded

prasmę, nei buvo norima užkoduoti. Pavyzdžiu: a) neįsigilinus į sąvoką ir terminą *learning outcome* išvertus į lietuvių kalbą terminu „studijų siekinys“, atgalinio vertimo atveju rastuši didelę tikimybę supainioti su sąvokomis *study aim/objective* ar *learning aim/objective*; b) lygiai taip pat terminą *learning outcome* išvertus į lietuvių kalbą kaip „studijavimo pasiekimas“, neišvengiamai arba atgalinio vertimo atveju painiotume su sąvoka *learning achievement*, arba susidur tame su *achievement* deramo atitinkmens paieškos problemomis lietuvių kalboje. Kita vertus, patys termino „studijų siekinys“ žodžiai semantiškai konfliktuoja tarpusavyje ir akivaizdžiai nedera su sąvokos *learning outcome* esminiais skiriamaisiais požymiais. Vadinas, tiesiogiai verčiant terminus iš kilmės kalbos į tokią kalbą, kurios švietimo tradicija ir parenkamų žodžių semantika

⁴³ Studijavimo pasiekimų įvertinimo kriterijai formuluoja mi studijų rezultatų pagrindu remiantis tam tikrais didaktiniais reikalavimais.

⁴⁴ Lietuvoje minimalus slenkstinius balas yra 5.

hand, every evaluated learning achievement becomes a *learning outcome* and always corresponds to a particular *learning grade* which, however, sometimes does not correspond to the minimal (threshold) learning outcome standards (Table 1) for a qualification or credits to be awarded.

Studying/learning is an individual, subjective activity of a student. Learning achievement is “something” that a student has achieved. In order to identify what a student has achieved, student's learning achievements are assessed in accordance with the *criteria for evaluation of student learning achievements* formulated on the basis of learning outcomes standards. After assessment, student's *learning achievements* become student's *learning outcomes*. Student's learning outcomes are compared to assessment criteria derived from learning outcomes standards and that is how student's learning grades

⁴⁵ Criteria for evaluation of learning achievements are formulated on the basis of learning outcomes standards in accordance with several didactic requirements.

⁴⁶ A minimal threshold grade in Lithuania is 5.

neatitinka kilmės kalboje egzistuojančios termino semantikos (bent vieno esminio sąvokos požymio), belieka ne versti, o parinkti tokius žymiklius, kurie iš tiesų atitinkę originalią prasmę, t. y. derėtų semantiškai. Taigi, vargu ar ši terminų parinkimo, paieškos procesą apskritai dera vadinti vertimu – tai yra terminų kūryba, neatsiejama nuo sąvokų ir terminų darninimo, atsižvelgiant į kultūrines, socialines ir ekonomines aplinkybes.

Verčiant taip pat nedera pamiršti ir skirtingose šalyse skirtingomis kultūrinėmis, socialinėmis bei ekonominėmis sąlygomis funkcionuojančių terminų sistemų (pvz., terminų *learning outcome* ir *learning achievement* nesinonimiškas buvimas anglų švietimo terminų nomenklatūroje rodo juos žymint skirtingas sąvokas, todėl reikalauja ir skirtinėti versti į lietuvių ar kokią kitą kalbą). Lygiai taip pat svarbu matyti ir vertinti terminų (sąvokų) mikrosistemas, kurias gali sudaryti labai artimos sąvokos, kurių esminius skirtamuosius požymius neįsigilinęs svetimos švietimo tradicijos specialistas sunkiai pastebi arba lengva ranka praleidžia nemačiom. Taip yra nutikę su sąvoka *learning outcome*, kurios tiek prasminiai niuansai, tiek kiti mikrosistemos nariai reikalauja į lietuvių švietimo nomenklatūrą šalia „studijų rezultatų“ išvesti tokias apskritai labai artimas, bet vis dėlto turinčias esminių skiriamųjų požymių sąvokas, kaip „studijavimo pasiekimai“, „studijavimo rezultatai“, „studijavimo požymys“, „studijavimo pasiekimų įvertinimo kriterijai“ ir pan. Kita vertus, tikslus sąvoką *learning outcome* nusakantis terminas anglų kalboje, priklausomai nuo konteksto, turėtų būti *learning outcome standard* ar pan., ir tai leistų išvengti daugelio nesusipratimų, kilusiu verčiant ši terminą į kitas nacionalines kalbas.

are identified. Grades either satisfy learning outcome standards (qualification, credits awarded) or don't satisfy.

Learning outcomes are expressed by grades. Learning grades can be either numbers (points, per cent etc.) or letters (A, B, C, D and others). Every state and higher education institution sets threshold (minimal) grades the achievement of which ensures awarded qualification or credits. It is important for students, teachers and assessors of study programme quality to be in advance familiar with study programme outcomes. This allows students to plan their study time and efforts; teachers are enabled to better prepare for their work; and assessors are enabled to objectively evaluate the compliance of a study programme to the set quality requirements.

GENERALISATIONS

Transferring concepts and terms from one system of educational culture into another and their harmonisation shall be performed taking into consideration not only: a) different linguistic environment, b) essential attributes (definitions) of a concept, but also c) the entire nomenclature of educational terms that exists in different social, economic, cultural and professional circumstances. In the process of harmonisation of concepts, essential attributes of a concept should theoretically be coordinated first of all and should not cause any problems related to identical understanding of a concept. However, in the reality of humanities and social sciences (i.e. in the system of education as well), it is impossible to achieve this because of independent and peculiar traditions (scientific conceptions and attitudes, implementation policies etc.) of these sciences (and education in general) in specific cultural, social and economic environment of education. The last systemic requirement should help to avoid risk of back-translating a term that was transferred

(translated, created) into one language by a term that already means a different concept in the source language. A reader of a source country would then decode a different meaning than the one that was encoded. For example, a) without seeing into a concept or term *learning outcome* and translating it in Lithuanian as “studijų siekinys” (en. *learning objective*), there is a possibility to confuse it with the terms *study aim/objective* or *learning aim/objective* when trying to back-translate it; b) the same can be said when translating a term *learning outcome* in Lithuanian as “studijavimo pasiekimas” (studying or learning achievement in HEI); in back-translation, it can be confused with a term *learning achievement* or we could also face problems when trying to find an appropriate equivalent for *achievement* in the Lithuanian language. On the other hand, the words of a term “studijų siekinys” (en. *learning objective*) contradict each other and clearly do not match essential attributes of a concept *learning outcome*. Therefore, when terms from the language of origin are to be translated into a language which has different educational tradition and semantics of the chosen words differs from the ones in the language of origin (at least one essential attributes of a concept), a decision should be made not to translate but to choose signifiers that would really correspond to its original meaning, i.e. matched semantically. All the process of searching for and choosing terms can hardly be called translation at all. It is the process of creating terms which cannot be dissociated from harmonisation of concepts and terms taking into consideration cultural, social and economic circumstances.

When making translations, it is important not to forget that systems of terms function in different states and under different cultural, social and economic circumstances (e.g., non-synonymous existence of terms *learning outcome* and *learning achievement* in the English nomenclature of educational terms indicates that they signify different concepts and require different translations in the Lithuanian language). It is equally important to see and asses microsystems of terms (concepts) that can be comprised of very closely related concepts. A specialist from a foreign educational tradition finds it difficult to see some essential attributes that distinguish between the related concepts or simply does not pay much attention to that. That was the case with a concept *learning outcome*. The notional nuances of it and other members of a microsystem require the Lithuanian educational nomenclature next to “studijų rezultatai” (en. *learning outcome standard*) to introduce some other very close concepts that, however, have some distinctive characteristics – “studijavimo pasiekimai” (en. *learning achievements* in HEI), “studijavimo rezultatai” (en. *learning outcomes* in HEI), “studijavimo pažymys” (en. *learning grade* in HEI), “studijavimo pasiekimų įvertinimo kriterijai” (en. *criteria for evaluation of learning achievements*) etc. On the other hand, a specific term that describes a concept *learning outcome* in English should be named, depending on the context, as *learning outcome standard* or something like that. This would help to avoid many misunderstandings caused by translating this term into other national languages.

LITERATŪRA / REFERENCES

Adam S. (2007). An Introduction to Learning Outcomes: a Consideration of the Nature, Function and Position of Learning Outcomes in the Creation of the European Higher Education Area // *Introducing Bologna Objectives and Tools*, B 2.3-1, p. 1–24.

Adam S. (2004). *Using Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing learning outcomes at the local, national and international levels*. Report on United Kingdom, Bologna Seminar, July 2004, Heriot-Watt University.

Aiškinamasis su studijomis susijusių terminų žodynas (Red. Pukelis K., Smetona A.). Vilnius, SKVC, 2011. Internetinis adresas: http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/Aiskinamasis_zodynėlis_visas.pdf.

Bartosch U. (2008). Bringing Transparency to the Faculties?: the Qualifications Frameworks in Action. In HRK (German Rectors Conference) *Educating for a Global World: Reforming German Universities Toward the European Higher Education Area*. Bonn, DE, p. 18–19.

Fulst K., Scholz A., Talmantas J., Paškevičius J. (1992). *Vokiečių-lietuvių kalbos žodynas*. Vasario 16-osios gimnazija, 976 p.

Gehmlich V., Mitchell T. N. and Steimann M. (2008). *Lernergebnisse (Learning outcomes) in der Praxis – Ein Leitfaden*.

Gosling D., Moon J. (2001). *How to Use Learning Outcomes and Assessment Criteria*. SEEC, University of East London, London.

Holland J. L. (1997). *Making Vocational Choices*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.

Kantas I. (1996). *Grynojo proto kritika* (2-asis leidimas). Vilnius: Mintis.

Kantas I. (1987). *Praktinio proto kritika*. Vilnius: Mintis.

Kennedy D. (2007): *Writing and Using Learning Outcomes: A Practical Guide*, Cork: Quality Promotion Unit, University College Cork. Internetinis adresas: <http://www.nairtl.ie/>.

Kenedy D., Hyland A., Ryan N. (2009). Learning Outcomes and Competences // *Introducing Bologna Objectives and Tools*, B 2.3-3, p. 1–18.

Moon J. (2002). *The module and programme development handbook: a practical guide to linking levels, learning outcomes and assessment*. Kogan Page Limited, London, 198 p.

Official Journal of the European Union, p. 155/6, Annex I, from 8.7.2009.

The European Qualification Framework for Lifelong Learning (EQF) (2008). European Commision, Education and Culture, Luxembourg.

The Shift to Learning Outcomes: Conceptual, Political and Practical Developments in Europe (2008). CEDEFOP, Luxembourg, 47 p.

Terminology work – Harmonization of concepts and terms, ISO 860:1996.

Terminology work – Principles and methods, ISO 704:2000(E).

Van der Klink M., Boon J. (2002). Competencies: The triumph of a fuzzy concept. In *International Journal Human Resources Development and Management* (2), p. 125–137.

Worterbuch: English- Deutch, 1997.

Iteikta 2011 m. liepos mėn.

Delivered 2011 July

KĘSTUTIS PUKELIS

Mokslinių interesų kryptys: studijų kokybė, karjeros projektavimas, šeimotyra ir mokytojų rengimas.

Vytauto Didžiojo universitetas
Studijų kokybės centras
S. Daukanto g. 27-314, LT-44249 Kaunas, Lithuania
k.pukelis@smf.vdu.lt

Research interests: quality of studies, career designing, familialistic and teacher education.

Vytautas Magnus University
Centre for Quality of Studies

Mokslinių interesų kryptys: terminologija, žodžių daryba, morfologija, leksikologija.

Vilniaus universitetas
Lietuvių kalbos katedra
Universiteto g. 5, Vilnius, Lithuania
antanas.smetona@flf.vu.lt

Research interests: terminology, word formation, morphology, lexicology.

Vilnius University
Department of the Lithuanian Language